

วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

และเอกลักษณ์ไทย ๕ ภาค ประจำเดือนกันยายน ๒๕๕๙

ประเพณีโยนบัว

(ภาคกลาง)

ประเพณีโยนบัว เป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวอำเภอบางพลี จ. สมุทรปราการ กำหนดให้มีขึ้นในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ และวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ รวม ๒ วัน

ความเป็นมาของประเพณีนี้มีตำนานเล่าขานกันมาว่า ชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บริเวณนครเขื่อนขันธ์ ที่พระประแดง และต่อมาได้ขยายออกมาอยู่บริเวณบางแก้ว ลาดกระบัง บางพลีริมคลองสำโรง ชาวมอญเหล่านี้ได้มาห้กร้างตางพงเพื่อขยายพื้นที่ไร่นา ปลูกข้าวทำนา

ดอกบัวจำนวนมากมายที่ชาวบางพลีโยนไปบนเรือ เพื่อสักการะองค์พระพุทธรูป

กันอย่างกว้างขวาง ชาวมอญบางส่วนเมื่อหมดฤดูทำนา ก็ย้ายถิ่นฐานกลับไปอยู่ทางฝั่งปากลัด(พระประแดง)เมื่อถึงหน้าน้ำอีกครั้งจึงจะทำนากันอีก พอปักดำเสร็จก็กลับไป จะกลับมาใหม่เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวเป็นเช่นนี้ทุกปี และเนื่องจากในช่วงเดือน ๑๑ ใกล้เคียงวันออกพรรษา น้ำนองเต็มตลิ่งและเดือนหงาย จึงมีผู้คิดริเริ่มพายเรือตามคลองสำโรงในตอนเย็นของวันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๑๑ มายังบางพลีแวะเวียนทักทายตามบ้านญาติ หรือคนรู้จักสองฝั่งคลอง สนุกสนานเฮฮาตลอดทั้งคืน พอรุ่งเช้า คือ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ จึงเดินทางกลับพระประแดง หากลัดจะเก็บดอกบัวซึ่งมีอยู่ดาษดื่นในบริเวณนั้นไปด้วยเพื่อนำไปบูชาพระในเทศกาลออกพรรษา เมื่อปฏิบัติกันเช่นนี้นานเข้า ชาวบางพลีจึงถือเป็นธรรมเนียมว่า เมื่อถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ก็จะเตรียมเก็บดอกบัวเพื่อมอบให้ชาวพระประแดงในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกว่า **ประเพณีโยนบัว**

ประเพณีนี้ยกเลิกไประยะหนึ่ง จนเมื่อช่วงพ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๘๑ นายชั้น วรศิริ นายอำเภอบางพลี ได้รื้อฟื้นประเพณีโยนบัวขึ้นอีกครั้ง นับเป็นความร่วมมือของทางราชการกับชาวบ้าน มีการจัดประกวดเรือและทำรูปจำลอง หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเคารพนับถือ โดยเอาไม้ไผ่มาสานเป็นโครงองค์พระแล้วเอากระดาษทองหุ้ม ตั้งบนเรือสังเค็ดล่องไปตามลำคลองสำโรง นับแต่นั้นมาชาวอำเภอบางพลี ก็ถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี โดยในปัจจุบันมีการแห่ องค์หลวงพ่อโต (จำลอง) ไปตามลำคลองสำโรงในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ให้ประชาชนทั้งสองฝั่งคลองได้นมัสการโดยการโยนดอกบัวที่เตรียมไว้ที่องค์พระ โดยวันก่อนหน้านั้นคือ วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ มีการแข่งพายเรือ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านให้ประชาชนชมด้วย ปัจจุบันชาวสมุทรปราการ เรียกพิธีโยนบัวนี้ว่า **ประเพณีรับบัว**

ที่มา : วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์

ประเพณีสารทไทย

(ภาคกลาง)

ประเพณีสารทไทย ในเดือนตุลาคมของทุกปี จัดเป็นเดือนที่ ๑๐ ของปีตามแบบปฏิทินยูเรเนียน หรือปฏิทินสากล ซึ่งไทยเราใช้มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แต่โบราณเรานับเอาเดือนเมษายนเป็นต้นปี ซึ่งเป็นการนับวัน เดือน ปีตามแบบจันทรคติ แม้ปัจจุบันทางราชการจะใช้การนับวัน เดือน ปีตามแบบสุริยคติ แต่คนชนบทยังนิยมใช้ระบบจันทรคติอยู่ คือนับข้างขึ้น ข้างแรม และกำหนดวันในวันสำคัญทางศาสนา เพราะฉะนั้นเดือนตุลาคม จึงเป็นเดือนที่คาบระหว่างเดือน ๑๐ กับเดือน ๑๑ เทศกาลสารทหรือประเพณีสารทเป็นประเพณีหนึ่งของเดือน ๑๐ มาแต่โบราณ คนในพื้นที่ถือเป็นประเพณีนิยมจัดเทศกาลตรงกันเกือบทั่วประเทศ แต่อาจเรียกชื่อต่างกันไป เช่น ภาคใต้เรียก **ประเพณีชิงเปรตหรือทำบุญเดือน ๑๐** ภาคอีสานเรียก **ทำบุญข้าวสาร** ในภาคกลางก็คงมีประเพณีนี้กันมานานแล้วแต่ไม่มีหลักฐานชัดเจน

จะเห็นได้ว่ากระยาสารทเป็นอาหารที่ทำกันในเทศกาลเพื่อใส่บาตรคู่กับกล้วยไข่ซึ่งจะสุกพอดีในช่วงนี้เทศกาลสารท กำหนดในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ตามปฏิทินทางจันทรคติ เรียกกันว่า **วันสารทหรือสารทไทย** ที่ต้องเรียกวันสารทไทย เพื่อจะได้ไม่ไปปนหรือใช้สับสนกับวันสารทของศาสนาอื่น เช่น วันสารทของชาวจีนในไทย เป็นต้น วันสารทไทยถือเป็นการทำบุญหลังจากที่วันเวลาล่วงเลยมาครึ่งปี คำว่า **สารท** หมายถึง ฤดูที่คาบระหว่างฤดูฝนกับฤดูหนาว แต่เดิมเข้าใจว่าเป็นพิธีกรรมของพราหมณ์ในอินเดียที่จะทำอาหารอย่างดีไปเลี้ยงกันในหมู่พราหมณ์ บ้างก็ว่าเป็นการนำเมล็ดข้าวที่กำลังออกรวง ข้างในยังเป็นน้ำ

เหมือนน้ำมัน ทำเป็นอาหารที่เรียกว่า **ข้าวมธุปายาสและข้าวยาду** บ้างก็ว่าเป็นการทำอาหารอย่างดีเพื่อเซ่นวิญญาณของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ต่อมาเมื่อศาสนาพุทธเริ่มแพร่หลายก็มีการนำเอาความคิดความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างของพราหมณ์มาใช้ด้วย โดยการทำอาหารไปถวายพระ จัดเป็น**ทานมัยบุญกิริยาวัตถุ** คือ เป็นบุญที่สำเร็จด้วยการถวายทาน ปรากฏในตำราทางนพมาศว่า **ทางพุทธศาสน์พระราชพิธีนี้ เป็นสมัยหม่อมมหาน** การทำมธุปายาสยาду อังคาสพระภิกษุสงฆ์บูชาพระรัตนตรัยด้วยพรรณผำ กระทำเป็นจงอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติไปสู่ปรโลก

ข้าวยาду โดยตำนานเป็นของกินมาแต่โบราณ มีความเป็นมาว่ามีชาวนาตระกูลหนึ่งมีพี่น้อง ๒ คน คนโตชื่อ **มหากการ** คนน้องชื่อ **จูลการ** มีไร่นากว้างใหญ่ ในฤดูที่ข้าวตั้งท้องออกรวง คนน้องเห็นว่าควรจะนำข้าวนั้นมาทำอาหารถวายพระพุทธรเจ้า ผู้ทรงมีนามว่า **จีปัสสี** แต่พี่ชายไม่เห็นด้วยเพราะต้องเสียข้าวไปจำนวนไม่น้อย น้องชายจึงขอแบ่งไร่นาและนำเมล็ดข้าวในสวนไร่นาของตนไปทำอาหารที่เรียกว่า **ข้าวยาду** ไปถวายพระจีปัสสีและอธิษฐานขอให้ได้เกิดในบวรพุทธศาสนา ภายหลังจูลการได้ไปเกิดเป็น **พระอัญญาโกณฑัญญะ**

ข้าวมธุปายาส มีตำนานเล่าว่า **นางสุชาดา** ลูกสาวเศรษฐีปรุงขึ้นเป็นอาหารไปแก่นนและได้เห็นพระพุทธรเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ประทับใต้ต้นไม้นี้ใคร่จะเข้าใจว่า พระองค์เป็นเทพยดาจึงนำเอาอาหารนั้นไปถวายพระโพธิสัตว์ได้เสวยข้าวมธุปายาสเป็นอาหารมื้อสุดท้ายก่อนที่จะเสด็จตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า

ข้าวทิพย์ เป็นอาหารที่มีรสโอชะ ประกอบด้วยถั่ว งา สาครู ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันเทศ กระจับ แห้ว น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำมันโค ฯลฯ เอามากรวมกัน ผู้กวนต้องเป็นสาวพรหมจารีย์ด้วย

กระยาสารท เป็นอาหารที่ชาวบ้านทำขึ้น เพื่อนำไปถวายพระและแบ่งกันในหมู่ญาติมิตร ในการทำบุญเทศกาลสารท โดยโบราณนิยมถวายพระด้วยเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยด้วย เพราะมีตำนานว่า ครั้งหนึ่งพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่เชตวันารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ภิกษุทั้งหลายเกิดอาการอาเจียน ไม่มีแรง พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติว่า ของทั้ง ๕ อย่างดังกล่าวนี้เป็นเภสัชที่จะช่วยให้พระภิกษุหายจากอาพาธได้ ปัจจุบันนิยมถวายน้ำผึ้งเพียงอย่างเดียวที่เรียกว่า **ตักบาตรน้ำผึ้ง** หรืออาจถวายน้ำอ้อย น้ำตาลด้วยก็ได้เวลาจะถวายพระเขาจะตักน้ำผึ้งลงในบาตรเดียวกัน และมีสายสิญจน์โยงไปยังผู้ใส่บาตรได้อานุโมทนาด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า **พิธีสารทของไทย** มีจุดประสงค์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการทำบุญให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองที่มีชีวิตผ่านพ้นเวลามาถึงครึ่งปีของแต่ละปี อีกทั้งยังเป็นการสืบพระศาสนาด้วย

ที่มา : จุลทรรศน์ พยามรานนท์

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ

(ภาคกลาง)

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ เป็นประเพณีเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ งานประเพณีนี้จัดขึ้นที่วัดไตรภูมิ ถนนเพชรรัตน์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง เพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจัดในวันสารทไทย คือ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกปี

ประเพณีนี้แต่เดิมมีชื่อเรียกต่างกันไป บ้างก็เรียกว่า **อุ้มพระอาบน้ำ** บ้างก็เรียกว่า **อุ้มพระสรองน้ำ** เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ นายกเทศมนตรีเมืองเพชรบูรณ์และคณะกรรมการจังหวัดในสมัยนั้นได้มีมติให้เรียกชื่องานประเพณีนี้ว่า **งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ**

อัฐิฐานขอพรในขณะอัญเชิญพระพุทธรูปลงสรองน้ำ

มูลเหตุแห่งประเพณีนี้ตามประวัติที่เล่ากันมากระแสนี้หนึ่งมีว่า เมื่อประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว มีชาวเพชรบูรณ์กลุ่มหนึ่งมีอาชีพในการจับสัตว์น้ำอยู่ในแม่น้ำป่าสัก อยู่มาวันหนึ่งชาวประมงกลุ่มนี้ได้ออกหาปลาตามปกติ แต่วันนั้นตั้งแต่เช้าจรดบ่ายไม่มีใครจับปลาได้แม้แต่ตัวเดียว ชาวประมงประหลาดใจมากจึงปรึกษากันว่าจะทำประการใดดี บริเวณที่ชาวประมงนั่งปรึกษากันนั้น ปัจจุบันคือบริเวณที่เรียกว่า **วังมะขามแพบ** (มะขามแพบ หมายถึง ไม้ระกำ) ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเพชรบูรณ์ ขณะที่คนเหล่านี้กำลังปรึกษากันอยู่นั้น กระแสน้ำในแม่น้ำบริเวณนั้นก็หยุดไหลแล้วมีพายุน้ำค่อย ๆ ผุดขึ้นมาทีละฟอง ๆ มากขึ้น ๆ มองดูราวกับว่าน้ำกำลังเดือดอยู่บนเตาไฟ ไม่นานก็เปลี่ยนมาเป็นวังน้ำวนใหญ่และลึกมาก ต่อมาไม่นานนักวังน้ำวนแห่งนั้น ก็เริ่มกลับคืนสู่สภาพเดิม และดูเอาพระพุทธรูปองค์หนึ่งจากใต้พื้นน้ำขึ้นมาสู่ผิวน้ำเมื่อลอยขึ้นมาพระพุทธรูปองค์นั้นได้ดำผุดดำว่ายอยู่ตลอดเวลา เหมือนเด็กเล็ก ๆ ที่กำลังเล่นน้ำ ชาวประมงเห็นดังนี้จึงลงไปอัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้นมาประดิษฐานไว้บนบกให้คนทั้งหลายได้กราบไหว้บูชา และต่อมาได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดไตรภูมิและเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์

ครั้งถึงเทศกาลวันสารทไทยในปีต่อมา หลังจากที่ได้ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุแล้ว เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ในสมัยนั้น พร้อมด้วยขุนนางและราษฎรชาวเมืองเพชรบูรณ์ก็ได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ ซึ่งภายหลังให้ชื่อว่า **พระพุทธรูปมหาธรรมราชา** ไปทำพิธีสงฆ์ที่วังมะขามแพบตรงกับที่พบพระพุทธรูปองค์นี้ในครั้งแรก และได้ทำพิธีนี้สืบต่อมาทุก ๆ ปี จนเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน หากปีใดน้ำน้อยทำให้ไม่สามารถทำพิธีที่วังมะขามแพบได้

ก็จะอัญเชิญพระพุทธรูปไปลงน้ำที่วัดโบสถ์ชนะมาร ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ
ของเมืองเพชรบูรณ์เช่นเดียวกัน

การอัญเชิญพระพุทธรูปมหาธรรมราชาลงลงน้ำนั้น เจ้าเมืองหรือ
ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้อัญเชิญลง
ในแม่น้ำป่าสักบริเวณวังมะขามแพบเวลาอัญเชิญจะอุ้มพระพุทธรูปหันพระเนตร
ขึ้นเหนือหน้า ๓ ครั้ง แล้วหันพระเนตรลงใต้น้ำ ๓ ครั้ง ผู้อัญเชิญจะต้อง
อธิษฐานขอพรขณะที่อัญเชิญพระพุทธรูปลงน้ำด้วย เชื่อกันว่าพิธีนี้จะ
ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และประชาชนพลเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุข

ที่มา : วัฒนา ด้ชมาตย์

ประเพณีเกจัน

(ภาคกลาง)

เกจัน เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ไม้สะดึง คือ ไม้แบบสำหรับขึงจีวร ที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาลใช้สำหรับกะตัดเย็บและย้อมจีวร เกจันเป็นสิ่งมกรรม อย่างหนึ่งซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงอนุญาตไว้เพื่อขยายระยะเวลาในการทำจีวร ให้ยาวออกไป โดยปกติระยะเวลาทำจีวรมีเพียงทำยฤดูฝน ถ้าได้กรานเกจันแล้ว ระยะเวลาย่อมขยายออกไปตลอดฤดูหนาว ต่อมาได้กำหนดเป็นประเพณี พุทธศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทยที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ สมัยโบราณ

บรรยากาศในงานกฐิน

ธงจระ

ประเพณีทอดกฐิน มีกำหนดฤดูกาลที่จะทำตามวินัยว่า ต้องทำภายในกำหนด ๑ เดือนนับตั้งแต่วันออกพรรษาไปแล้ว คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ภายในกำหนดเวลานี้โดยทั่วไปเรียกว่า **กฐินกาล เทศกาลกฐิน หน้ากฐินหรือตุ๊กกฐิน** ก่อนถึงวันทอดกฐินผู้ประสงค์จะทอดกฐินต้องเลือกวัดที่จะทอด โดยหาวัดที่เหมาะสมแก่กำลังของตนตามที่พระวินัยบัญญัติไว้ว่าวัดที่สามารถรับกฐินได้นั้นต้องมีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาในวัดนั้นตลอดไตรมาสครบ ๓ เดือนโดยมากจะเลือกวัดหมู่บ้านอื่น เพื่อจะได้มีโอกาสแห่กฐินไปอย่างดริกครั้น

สนุกสนาน และยังเป็นโอกาสได้เที่ยวเตร่เปลี่ยนภูมิประเทศ ได้เห็น
สิ่งแปลกใหม่ไปในตัว เมื่อตกลงใจจะทอดกฐินวัดใดแล้วก็ต้อง **เผด็จ**
คือ แจ้งความจำนงให้พระสงฆ์ในวัดนั้นรู้แต่เนิ่น ๆ แล้วเขียนประกาศติดไว้
ที่เปิดเผยภายในวัดนั้น เรียกว่า **จองกฐิน** การจองกฐินนี้จองได้แต่
เฉพาะวัดราษฎร์ วัดหลวงจองไม่ได้ เพราะวัดหลวงจะต้องรับกฐินหลวง
เท่านั้น วัดใดที่มีผู้จองกฐินแล้วคนอื่นจะมาทอดซ้ำไม่ได้ เว้นแต่เจ้าภาพ
จะตกลงกันเอง

ครั้งถึงกาลกฐินผู้ที่จองกฐินไว้ก็จะเตรียมข้าวของโดยเฉพาะผ้าซึ่งจะ
ทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง อย่างน้อยก็พอที่จะทำเป็นสบงได้ ผ้านี้จะเป็น
ผ้าขาวที่ยังไม่ได้เย็บ หรือเย็บแล้วแต่ยังไม่ได้ย้อมเหลือง หรือจะย้อมเหลือง
แล้วก็ได้ ผ้านี้ดั่งกล่าวนี้เป็นของสำคัญหรือเป็นหัวใจของกฐินที่ขาดไม่ได้
เรียกว่า **องค์กฐิน** ส่วนเครื่องไทยธรรมและของถวายพระอื่น ๆ เช่น รongเท้า
พัด ย่าม มุ้ง หมอน ผ้าห่ม ปิ่นโต เป็นเพียงบริวารกฐิน ไม่มีกำหนดตายตัว
แล้วแต่ศรัทธา เสร็จแล้วจึงนำผ้ากฐินไปถวายพระภิกษุสงฆ์ เรียกว่า **ทอดกฐิน**
ก่อนที่จะนำกฐินไปทอด ถ้ามีพิธีฉลองจะเรียกว่า **ฉลองกฐิน**

การเดินทางไปทำบุญทอดกฐินในสมัยก่อนมีทั้งทางบกและทางน้ำ
ถ้าเป็นทางบกก็ไปโดยเกวียน ช้าง หรือม้า ถ้ามีช้างมักตั้งองค์กฐินในกูป
บนหลังช้าง ถ้าไม่มีก็ตั้งไว้ในเกวียนและตกแต่งประดับประดาเกวียนให้งดงาม
แต่งเป็นบุษบกสำหรับตั้งองค์กฐิน หรือถ้าไม่ใส่เกวียนก็ใช้หาบไปโดยมี
ขบวนร้องรำทำเพลง เป่าปี่ตกลองนำหน้าขบวน ถ้าไปทางน้ำก็ไปด้วยเรือพาย
เรือแจว เรือที่เป็นองค์กฐินนั้น จัดแต่งเป็นพิเศษ มีคาตผ้าสีมีธงทิวตามแต่
จะแต่ง และหากมีพิธีแห่ ไม่ว่าจะเป็ทางบกหรือทางน้ำ ก็เรียกว่า **แห่กฐิน**

มีประเพณีอย่างหนึ่งคือผู้ที่ทอดกฐินต้องนำธงผ้าเขียนเป็นรูปสัตว์ เช่น จระเข้หรือเต่าไปด้วย เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้วก็นำไปปักไว้ที่ศาลาวัด หน้าโบสถ์หรือหน้าวัดที่เห็นได้ชัด เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าวัดนี้ทอดกฐินแล้ว

กฐินที่นิยมทอดในหมู่พุทธศาสนิกชนไทยภาคกลาง มีผู้แบ่งไว้เป็น ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

กฐินหลวง คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินเสร็จพระราชดำเนินทอดถวาย ณ พระอารามหลวงที่กำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษ ปัจจุบันมี ๑๖ วัด ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดอรุณราชวราราม วัดเทพศิรินทราวาส วัดบวรนิเวศวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม วัดราชาธิวาส วัดราชโอรสาราม วัดนิเวศธรรมประวัติ วัดสุวรรณดาราราม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) วัดพระปฐมเจดีย์ (จังหวัดนครปฐม) และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (จังหวัดพิษณุโลก)

กฐินต้น คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชศรัทธา พระราชทาน ทรัพย์ส่วนพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินทอดถวายตามอารามที่ทรงพอพระราชหฤทัย จะเป็นอารามหลวงหรืออารามราษฎร์สุดแต่พระราชอัชฌาศัย

กฐินพระราชทาน คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินมีพระบรมราชานุญาต ให้ข้าราชการบริพาร หรือหน่วยราชการต่าง ๆ นำไปทอดถวาย ณ พระอารามหลวง ต่าง ๆ แทนพระองค์ เช่น วัดราชโอรสาราม วัดอนงคาราม วัดกัลยาณมิตร เป็นต้น

กฐินราษฎร์ คือ กฐินที่ราษฎรจัดขึ้นเป็นส่วนตัวหรือเป็นหมู่คณะ แล้วนำไปทอดถวายตามวัดต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด กฐินราษฎร์นี้ แยกเรียกกันออกเป็น ๒ อย่าง คือ จุลกฐินและมหากฐิน **จุลกฐิน** คือ กฐินที่จัดทำตั้งแต่เริ่มเก็บฝ้ายมาปั่นกรอให้เป็นด้าย แล้วทอจนเป็นผืนผ้า เย็บย้อมเสร็จแล้วทอดในวันนั้น มีกำหนดเวลาให้ทำเสร็จภายใน ๒๔ ชั่วโมง ส่วน **มหากฐิน** คือ กฐินที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ เพราะมีเวลาตระเตรียมได้นานวัน

กฐินสามัคคี คือ กฐินที่พุทธศาสนิกชนร่วมแรงร่วมใจกันจัดขึ้นเป็นหมู่คณะ

กฐินทรงเครื่อง คือ กฐินที่มีผ้าป่าไปทอดสมทบด้วยเรียกว่า **ผ้าป่าหางกฐิน**

กฐินใจ หรือ **กฐินตกค้าง** หรือ **กฐินจร** คือ กฐินที่เจ้าภาพนำไปทอดโดยไม่แจ้งให้ทางวัดรู้ล่วงหน้า ผ่านไปวัดใดที่ยังไม่มีใครจองและใกล้จะหมดกาลกฐินแล้ว ก็จู่โจมเข้าไปทอดถวายคล้ายจรบุกปล้น การทอดกฐินประเภทนี้ถือว่าได้บุญได้อานิสงส์แรงกว่าทอดกฐินธรรมดา

ผู้ที่ได้ทำบุญกฐินถือว่าเป็นผู้ได้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป ได้เป็นผู้สงเคราะห์พระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย และได้ชื่อว่าเป็นผู้บำเพ็ญมหาทาน นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาประเพณีที่ดีไว้มิให้เสื่อมสูญ

สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอนิสงส์ที่ผู้ทำบุญกฐินได้รับทั้งสิ้น พระภิกษุสงฆ์
ที่รับกฐินก็จะได้รับอนิสงส์ด้วยเช่นกัน

ประเพณีทอดกฐินในภาคกลางมีทั้งที่เป็นประเพณีหลวงและประเพณี
ราษฎร์ นับเป็นพระราชประเพณีอย่างหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นอู่อะ
บ่าเพ็ญพระราชกุศลมาตั้งแต่สมัยโบราณ การเสด็จพระราชดำเนินไปถวาย
ผ้าพระกฐินสมัยก่อนมีการเสด็จโดยขบวนพยุหยาตราทั้งทางสถลมารคและ
ชลมารค เป็นการแห่พระกฐิน ปัจจุบันการไปทำบุญทอดกฐินสำหรับ
ชาวบ้าน นอกจากจะไปทางน้ำโดยขบวนเรือและทางบกด้วยขบวนรถยนต์แล้ว
ยังมีทางอากาศด้วยเครื่องบินซึ่งบางครั้งจะเป็นไปในรูปของทัวร์กฐินหรือ
เที่ยวกฐินด้วย คือ นอกจากจะไปทำบุญทอดกฐินแล้วยังมีการพาเที่ยว
ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วย

ที่มา : สุวรรณภา งามเหลือ

ประเพณีทานสลากภัตต์ หรือกินกวยสลาก

(อ่าน “กินกวยสลาก”)

(ภาคเหนือ)

“เพิ่นได้ทานกวย ขอทานทวย ลักกวยซี่เปี้ย” (อ่าน “เพิ่นได้ทานโก้ย ขอทานโตย ลักโก้ยซี่เปี้ย”) เป็นคำที่หนุ่มสาวมักจะพูดหยอกเย้ากันเมื่อเห็นอีกฝ่ายหนึ่งได้ **ทานกวย** คือ ทำบุญสลากภัตต์ หรือ มีคู่เดินเคียง (ทานกวย คำผวนเป็น ตวยกัน) คำกล่าวนี้ได้จากการ**กินกวยสลาก**หรือ**ทานสลากภัตต์** นี้เอง

นำถวายสลากไปทานรวมกันที่วัด
(ในภาพเป็นสลากของ)

ต้นสลากที่ย้อม ในงานทานสลากภัตต์
วัดพระธาตุศรีบุญชัย จ.ลำพูน

ทานสลาก หรือ **กินถวายสลาก** คือ การทำบุญสลากภัตต์ อันเป็นประเพณีในการทำบุญของชนชาวล้านนาที่อาจคลาดเคลื่อนกันเล็กน้อยในรายละเอียดของแต่ละท้องถิ่น แต่มีความหมายและความมุ่งหมายเดียวกัน เป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลปรากฏในธรรมบทพุทธทศกนิยาย พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญพระอรหันตสาวกของพระองค์ คือ พระโกณฑธานเถระซึ่งเป็นผู้โชคดีในการจับสลากได้ที่ ๑ ทุกครั้ง ซึ่งแม้พระพุทธเจ้าก็สู้ท่านไม่ได้ พระสาวกทั้งหลายมีความสงสัยว่าทำไมท่านจึงโชคดีเช่นนั้น พระพุทธเจ้าตรัสบอกแก่ภิกษุพระสงฆ์ทั้งหมดว่า โกณฑธานปรารถนาว่าถ้าเลือกอะไรแข่งขันอะไร ขอให้ได้ที่หนึ่งเสมอ ดังนั้นชาตินี้โกณฑธานจึงเป็นผู้โชคดี

ประเพณีทานสลากภัตต์ของชาวล้านนา

ประเพณีทานสลาก หรือ “กินก๋วยสลาก” จะเริ่มในเดือน ๑๒ เหนือ (เดือน ๑๐ ของภาคกลางหรือเดือนกันยายน) และสิ้นสุดในเดือนกึ่งยงดับ (เดือน ๑๑ แรม ๑๕ ค่ำ) ก่อนวันพีช ๑ วัน เรียกว่า **วันตาสลาก** ถือเป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเครื่องปัจจัยไทยทาน พวกผู้ชายจะสาน **กวย** (อ่าน ก๋วย) ซึ่งมีทั้ง**กวยเล็ก** **กวยใหญ่** คือ ตะกร้าไม้ไผ่สำหรับเป็นภาชนะบรรจุสิ่งของที่จะถวายทาน ส่วนพวกผู้หญิงจะจัดเตรียมห่อของจำพวก พริก เกล็ด หอม กระเทียม อาหารดาวหวาน ผลไม้ และสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน แล้วเอาตะกร้าไม้ไผ่ที่ผู้ชายสานมากรุดด้วยใบตองหรือกระดาษ เอาสิ่งของที่เตรียมไว้บรรจุลงไป ของบางอย่างที่มีน้ำหนักเบา เช่น ไม้ขีดไฟ บุหรี่ยาชอง ก็เอาผูกติดกับริ้วไม้ไผ่ที่เหลาตกแต่งไว้อย่างสวยงาม นอกจากนั้นที่สำคัญต้องมีไม้หนับสำหรับเสียบยอดหรือชนบัตรจำนวนหนึ่งตามศรัทธาของผู้ถวายมาเสียบไว้กับกวยสลากนั้น ด้านหน้ากวยจะมีเส้นสลากหรือข้อเขียนคำจารึกชื่อผู้ถวาย พร้อมทั้งระบุด้วยว่าถวายเพื่ออะไรหรือถวายสำหรับใคร เพราะบางคนจะถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปสะสมไว้เป็นส่วนกุศลของตนเพื่อวันข้างหน้า บางคนก็อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษหรือญาติมิตรผู้ล่วงลับ เช่น

เจตนาสิทธิ์า นาย/นาง...ก็ได้หาสลากของนี้ เพื่อว่าจักทานโพหาญาติ
พ่อแม่

ชื่อ นาย/นาง...ผู้ล่วงลับไฟแล้ว ขอนาบุญอันนี้โปรดไฟถึงพ่อแม่
ญาติผู้ชำจิ้มเทอะ

สิทธิ์า นาย/นาง...บ้านเลขที่...หรือ ร้องเอาเทอะเนอ

ส่วนหนุ่มสาวมักจะชอบทำบุญกับพระเณร บางทีหญิงสาวทำกวยสลาก แล้วมักจะใส่เส้นสลากที่เป็น**คร่าวช่อ**ไปด้วย ถ้าพระเณรได้สลากนั้นก็มักจะให้หนุ่มชาวบ้านอ่านต่อหน้าเจ้าของสลาก ซึ่งมักจะมีเสียงโห่ร้องสนุกสนานตามมา หญิงสาวมักจะทำบุญห่มวงเล็กไปแขวนที่ต้นสลากด้วย บางแพยวถึงศอกก็มี

แต่ถ้าเป็น**เส้นกัณฑ์ใหญ่** คือ ต้นสลากที่ทำเป็นหอผ้า ปราสาท สังเค็ด หรือรูปช้าง ม้า วัว ควาย ก็มักจะเขียนเส้นสลาก ว่า

สุทินัน วต เม ทานัน อรหุณตี มคฺคณฺฑนํ ทินัน นินฺพพานปจฺจโย โทนฺตุ แล้วต่อด้วยชื่อเจ้าภาพ ซึ่งมักเรียกว่า **สลากโชค** ซึ่งทางวัดไม่นิยมแยก **สลากเส้นหนอน** หรือ **สลากเส้นใหญ่** ออกจากกัน

ทั้งนี้จำนวนกวยสลากนั้น จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผู้ถวายว่าจะถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ใครกี่คน **กวย** จะแบ่งเป็นสามประเภท คือ **ประเภทหนึ่ง** เตรียมไว้สำหรับถวายพระเจ้า (หมายถึง พระพุทธและพระธรรม) เป็นกวยขนาดเล็กสามใบ ซึ่งเรียกว่า **สลากเข้าช่อ** หรือ **สลากช่อ** **ประเภทที่สอง** สำหรับถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศล **ประเภทที่สาม** เป็นกวยที่จัดสำหรับพระสงฆ์จับสลากซึ่งหากพระที่มีโชคได้หอผ้า ปราสาท มณฑป สังเค็ด ก็จะได้ของ เช่น เสื้อ หมอน ถ้าได้สลากที่ทานอุทิศแก่ผู้ตายก็มักจะได้ของใช้ เช่น เสื้อ กางเกง หมวก แว่น หวี และของกิน เช่น ขนม กัล้วย อ้อย

บางครั้งจะเป็นอาหารแห้ง มีห่อข้าว พริก กระบองใส่น้ำ ขนมจีน ฯลฯ เป็นต้น (สลากเข้าซอง คือ ตะกร้าที่สานให้คล้ายถุง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖ นิ้ว ตัวของสูงประมาณ ๗ นิ้ว กรุด้านในด้วยใบตองหรือกระดาษบรรจุของบริโภคต่าง ๆ ที่ทำเป็นห่อเล็ก ส่วนปลายตอกที่เหลือไว้อีกประมาณ ๑๒ นิ้วนั้น มัดรวบติดกันเป็นกระจุก ตรงส่วนยอดมีกรวยดอกไม้ และส่วนยอดสุดของปลายตอกนั้นนิยมใส่ด้วยกลองไม้ขีดไฟ และบุหรี หรือธูป)

หากจะดูจากลักษณะกวยสลาก ในทานกวยสลากหรือกินกวยสลากแล้ว บางท้องถิ่นจะจำแนกไว้ว่า

ก. **ทานสลาก** หรือ **กินกวยสลาก** หมายถึง การทำบุญด้วยการจับสลาก ดังที่กล่าวแล้วแต่สลากหรือกวยสลาก ในงานดังกล่าวจะประกอบด้วย **สลากโชด** หรือ **สลากซอง** รวมกันหลายๆเส้น ให้พระสงฆ์และสามเณรจับสลาก โดยไม่จำกัดจำนวน

กวยสลาก

ข. **สลากชาวห้า** คือ การทำบุญสลากภัตต์ที่นิมนต์พระสงฆ์จากหัววัด มาสมทบกับพระในวัดนั้นๆ ให้ได้จำนวนครบ ๒๕ รูป แล้วจัดสังเค็ด จำนวน ๒๘ ชุด โดยถวายพระพุทธ ๑ ชุดถวายพระธรรม ๑ ชุด จัดถวายพระสงฆ์ ๒๕ ชุด และสมณาคณาจารย์ผู้ประกอบพิธี ๑ ชุด นอกจากนี้ยังมี สลากซองให้มีจำนวนเท่ากับจำนวนสามเณรในวัด ถวายพระเจดีย์ ๑ ซอง

และบูชาเสี้ยววัดหรืออารักษ์ประจำวัดอีก ๑ ซอง ปัจจัยที่ใส่ใน **สลากซอง** น้อยกว่าในสังเค็ด ๒๘ ชุดนั้นครึ่งหนึ่ง

ค. **สลากหลวง** หรือ **สลากย้อม** และ **ขุมเงินขุมคำ** หมายถึง สลาก ที่ทำให้ขนาดใหญ่และวิธีการถวายทานเป็นพิเศษ

งานทานสลากนี้จะจัดเป็นสองวัน คือ **วันดาสลาก**และ**วันทานสลาก** ในวันดาสลากนี้บางท้องถิ่นจะมีคนต่างหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเพื่อนฝูงญาติพี่น้องมาเที่ยวเยี่ยมเยียนเจ้าของบ้านที่ดาสลาก เพื่อช่วยเหลือจัดเตรียมสิ่งของพร้อมกับนำข้าวของปัจจัยมาร่วมทำบุญเรียกว่า **รวมสลาก** (อ่าน ฮอมสะหลาก) เจ้าของบ้านจะตอบแทนด้วยการเลี้ยงอาหารอย่างอิมหน้าสำราญและมอบขนมให้ไปรับประทานที่บ้านด้วยในวันดาสลาก บางท้องถิ่นจึงดักดัก เต็มไปด้วยผู้คนสัญจรตามถนนหนทางเข้าบ้านนั้นออกบ้านนี้ มีเสียงสรวยเสเฮฮาตลอดเวลา จนถึงกลางคืน โดยเฉพาะหนุ่มจะดักดักเป็นพิเศษและอาจใช้ไม้แขนงไผ่ร้อย **เข้าหนมจ็อก** (ขนมชนิดหนึ่งที่คล้ายขนมเทียน)และถือกันเป็นพวงแล้วร้องว่า **จ็อก ๆ ๆ ๆ** ไปตามถนนก็มี

วิธีการถวายทานสลากภัตต์

ในวันทานสลากภัตต์หรือทำบุญสลากภัตต์นั้น พระภิกษุตามหัววัดต่าง ๆ ในตำบลเดียวกันหรือต่างตำบลที่มีความสัมพันธ์กันจะได้รับนิมนต์ให้มาร่วมรับ การถวายทานด้วย พร้อมกันนั้นวัดต่างๆ ก็นำต้นสลากหรือเครื่องไทยทานที่นำมาร่วมจับสลากด้วย ชาวบ้านที่เป็นเจ้าศรัทธาวัดนั้นจะนำถวายสลากทั้งหมด

ไปที่วัด **กวยเล็ก** ที่เตรียมสำหรับทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลจะนำไปถวายทาน แต่เขามีลักษณะเดียวกันเหมือนกับการทานขันเข้า เมื่อพระสงฆ์ให้พรแล้วก็จะนำกวยสลากทั้งหมดไปรวมกัน ส่วนที่เป็น **กวยถวายพระเจ้า** คือ ถวายพระพุทธหรือพระธรรมก็นำไปรวมกันที่หน้าพระประธานในวิหาร **กวยใหญ่** ที่จะให้พระสงฆ์จับสลากก็นำไปวางเรียงกันตามสถานที่กรรมการวัดจัดไว้ให้ กรรมการวัดมีหน้าที่จัดเตรียมสลากอีกชุดหนึ่งเท่ากับจำนวนกวยสลากที่ศรัทธาชาวบ้านจะถวาย เมื่อถึงเวลาก็นิมนต์พระสงฆ์ที่มาร่วมพิธีทุกรูปจับสลาก เมื่อแต่ละรูปได้เบอร์ไหนก็ออกเดินค้นหาต้นสลากที่วางไว้ พบแล้วชาวบ้านก็จะถวายทานต้นสลากหรือบางทีพระสงฆ์ก็อาจอ่านชื่อศรัทธาตามเส้นสลาก เพื่อเรียกให้ศรัทธานำเอา **กวยสลาก** ไปถวาย พระสงฆ์จะให้พรศรัทธาผู้ถวาย แล้วรับต้นสลากไป เป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์ พระ-เณรก็จะกลับไปฉันเพลที่วัดของตน ซึ่งหากวัดอยู่ไกลเกินไปก็อาจฉันตามหังนาราวป่าตามข้างทางก็ได้เพราะสมัยก่อนไม่มีการเลี้ยงเพล ถ้ากวยสลากที่มีข้าวปลาอาหารหรือข้าวของมากหนุ่มสาวก็มักจะนำไปใส่กระบุงแล้วหาบไปส่งให้ถึงวัด

อนึ่ง ในกรณีที่ให้พระสงฆ์ออกตามค้นหาต้นสลากนั้น อาจมีเส้นสลากบางอันที่เขียนเป็นปริศนาให้พระสงฆ์ต้องใช้ความคิดจึงจะหาได้พบ เช่น อาจแจ้งตำแหน่งของต้นสลากว่าอยู่ที่ **พื้นน้ำ** ซึ่งเหมือนกับว่าสลากนั้นจัดวางไว้ใต้น้ำ แต่เมื่อหาจริง ๆ แล้วพบว่าจัดวางไว้ใต้หิ้งวางหมอน้ำก็มี

ต้นสลากนี้ นอกเหนือจากที่จะเป็นกวยสลากหรือตะกร้าบรรจุเครื่องไทยทานแล้วยังอาจมีสลากที่จัดทำขึ้นเป็นกรณีพิเศษด้วย เช่น สลากโชดหรือสลากย้อม เป็นต้น

วิธีการจัดประเพณีสลากภัตต์นั้น แล้วแต่หัววัดแต่ละตำบล จะประชุมปรึกษาหารือกันว่า จะจัดในรูปแบบใด บางปีจะร่วมกันจัดเป็นประเพณีใหญ่ หรือบางปีก็จัดแยกกันแต่ละหัววัด โดยกำหนดวันไม่ให้ซ้ำกันในตำบลเดียวกัน เพื่อว่าศรัทธามีตรจะได้ร่วมพิธีกันอย่างทั่วถึง แต่บางวัดก็อาจจัดรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งสมัยนิยมก็มีอิทธิพลไม่น้อย ที่ทำให้รูปแบบการจัดสลากภัตต์เปลี่ยนไป

ทั้งนี้ในจังหวัดลำพูน วัดที่จะมีงานประเพณีกินสลากเป็นวัดแรก คือ **วัดพระธาตุหริภุญชัย** ซึ่งเมื่อมีงานกินสลากที่ **วัดหลวงละพูน** แล้ว วัดอื่นจึงจะจัดงานสลากภัตต์ในวัดของตนได้ จังหวัดเชียงใหม่ จะเริ่มที่ **วัดเชียงใหม่** จังหวัดลำปางเริ่มด้วย **วัดปงยางคก** ส่วนจังหวัดพะเยา จะเริ่มด้วย**วัดศรีโคมคำ** ในวันแรมแปดค่ำ เดือนสิบสอง

ที่มา : ศรีเลา เกษพรหม

แข่งเรือเมืองน่าน

(ภาคเหนือ)

การแข่งขันเรือเป็นกิจกรรมแห่งความสนุกสนาน ซึ่งเคยปรากฏในจารึกเมืองเชียงแสนว่า มีการให้ผู้หญิงพายเรือ **แข่งกัน** หรือ **แข่งขันทันกัน** การแข่งเรือที่มีชื่อเสียงปัจจุบันในล้านนา คือ ประเพณีการแข่งขันเรือน่าน ที่จัดขึ้นในลำน้ำน่าน จังหวัดน่าน ใน**เทศกาลทานก๋วยสลาก** (อ่าน ตานก๋วยสะหลาก) สันนิษฐานว่าการแข่งเรือนี้เริ่มเกิดขึ้นในสมัยเจ้าหลวงสุมนเทวราช ในปีพุทธศักราช ๒๓๕๓ เนื่องจากสมัยนั้นเกิดข้าวยากหมากแพง เจ้าหลวงเมืองน่าน จึงหาวิธีการสร้างกำลังใจแก่ประชากร และก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ต่อการปกครอง จึงบัญชาให้มีการบูชาเทพยดาทำพิธีขอฝนขึ้นที่ **ดอนหลวง** บ้านปางกึ่ง (ปัจจุบันไม่ปรากฏในแผนที่จังหวัดน่าน) โดยทำขึ้นในทำนองนาคน้ำ คือ จัดสร้างเรือพญานาคราชล่องในลำน้ำน่าน ประกอบกับประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำ เพื่อปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ จึงอาศัยเรือแพในการเดินทางข้ามฝั่ง และอาจจะมีการติดประลองฝีมือด้วยการแข่งเรือในลำน้ำจนกลายเป็นประเพณีการแข่งขันเรือในช่วงหลังฤดูการออกพรรษา

จากการสัมภาษณ์ **นายสำราญ จรุงจิตประชานิยม** อดีตอักษรเลขจังหวัด ได้ข้อมูลว่าเชื่อกันมาว่านานมาแล้วเจ้าผู้ครองนครน่านองค์หนึ่งให้ข้าราชการบริพารไปตัดไม้ตะเคียนคู่ที่ขุนน้ำสมุน (ในเขตตำบลทิมตอง อำเภอเมืองน่าน) มาแต่งเป็นเรือแข่ง ๒ ลำ ไม้ดังกล่าวมีขนาดใหญ่มาก เมื่อตัดลงแล้วสามารถวางขึ้นโตกได้ถึง ๑๐๐ ขึ้นโตก จากรอยที่ใช้ช่างลากไม้

ดังกล่าวที่บ้านพวงพยอม อำเภอเมืองน่าน ก็ได้ปรากฏรอยลากเรือดังเป็นร่องน้ำสมุนในปัจจุบัน เรือทั้งคู่นี้มีชื่อว่า เรือท้ายทอง และ เรือท้ายหล้า ซึ่งเจ้าผู้ครองนครน่านประกาศให้ใช้เป็นต้นแบบในการสร้างเรือแข่ง และหากมีการทานกวยสลากที่วัดซึ่งอยู่ไม่ไกลจากลำน้ำน่าน ก็ให้เชิญเรือของแต่ละวัดมาแข่งกันจนกลายเป็นประเพณีมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าเรือท้ายทองและเรือท้ายหล้ามีนางตะเคียนสิงอยู่ ดังนั้น ในการนำเรือลงแข่งกันนั้นจึงต้องมีพิธีบายศรีสู่ขวัญเรือเสียก่อน ซึ่งก็กลายเป็นประเพณีที่สืบมาถึงปัจจุบันเช่นกันและเรือแข่งส่วนใหญ่ของเมืองน่านก็มักจะสร้างขึ้นจากไม้ตะเคียนด้วย

ต่อมาแม้ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครน่านจะถูกยุบเลิกไป แต่การแข่งขันเรือก็ยังคงอยู่ดังเห็นได้จากครั้งที่พระเกษตรสรรพกิจเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดน่านก็ได้มีงานทอดกฐินสามัคคีขึ้นและได้ฟื้นฟูประเพณีการแข่งขันเรือ โดยมีรางวัลสำหรับเรือที่ชนะที่ ๑, ๒ และ ๓ เป็นธงปักหัวเรือโดยเฉพาะในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดช้างค้ำวรวิหาร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น มีการแข่งเรือครั้งสำคัญเพราะมีเรือแข่งจากอำเภอต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๔๐ ลำ

เรือแข่งเมืองน่านนิยมทำจากไม้ตะเคียน เพราะถือว่าแข็งแรงทนทานกว่าไม้ชนิดอื่น นอกจากนี้ยังเชื่อว่าไม้ตะเคียนมีผีนางไม้สิงอยู่ และนางไม้นี้จะช่วยคุ้มครองเรืออีกด้วย ตัวเรือแข่งขุดจากไม้ซุงทั้งท่อนแบบเรือชะล่าแต่รูปทรงเพรียวลม แต่ละลำบรรจุฝีพายได้ ๒๘ - ๔๕ คน โดยนั่งพายเป็นคู่ ส่วนนายท้ายเรือจะยืนบังคับเรือ หัวเรือแกะสลักเป็นรูปนาคราชอัปาก มีเขี้ยวโค้งบนสูง ตาโปนสีแดง เป็นที่สถิตของแม่ย่านางประจำเรือ ส่วนหางเรือทำเป็นรูปหางพญานาค มักติดพู่ห้อยทั้งหัวและหางเรือ ตลอดลำเรือจะมีการตกแต่ง โดยการสลักลวดลายติดกระจกสีและลงรักปิดทองอย่างสวยงาม

เมื่อสร้างหัวเรือเสร็จจะทำพิธีเช่นสรวงอัญเชิญแม่ย่านางมาประจำเรือ และตอนเชิญเรือลงน้ำเพื่อแข่งขันก็จะนำไปประกอบกับส่วนที่สอง คือ ลำเรือที่มี หางนาคราชแล้วประดับประดาด้วยมาลัยห้อยชายและธงริ้วหลากสี

ในการแข่งขันจะมีการจำแนกรุ่นและขนาดของเรือ ดังนี้

ประเภทเรือใหญ่ ฝีพายตั้งแต่ ๔๑ - ๕๘ คน

ประเภทเรือกลาง ฝีพายตั้งแต่ ๓๑ - ๔๐ คน

ประเภทเรือเล็ก ฝีพายไม่เกิน ๓๐ คน

ในการแข่งเรือนี้ ได้มีการกำหนดกติกาไว้อย่างละเอียดชัดเจน แต่อาจสรุปได้กว้าง ๆ ว่า จัดเรือเข้าแข่งเป็นรอบ ๆ ละ ๒ ลำ ลำใดแพ้ก็คัดออก จนกว่าจะเหลือ ๒ ลำสุดท้าย เข้าวรอบชิงชนะเลิศ โดยเรือแต่ละรอบจะจับสลาก เลือกร่องน้ำตะวันตกหรือตะวันออก ระยะทางการแข่งขันแต่ละเที่ยวไกล ๖๐๐ เมตรเท่านั้น และในการแข่งขันจัดให้มีการประกวดความงามของหัวเรือ ที่แกะสลักและการตกแต่งลำเรือด้วย จึงทำให้เรือที่เข้าแข่งขันมีการประดับประดา อย่างวิจิตร

ปัจจุบันประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่าน ได้จัดเป็นประจำทุกปี โดยถือกำหนดวันพระราชทานผ้ากฐินโปรดเกล้าฯ พระราชทานในพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ณ วัดช้างค้ำวิหาร พระอารามหลวง จังหวัดน่านเป็นสำคัญ และนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งเป็นปีที่องเทียวไทย ทางจังหวัดและเทศบาลเมืองน่านได้ร่วมประชุมปรับปรุงกติกการแข่งขันและ ผนวกงานแข่งเรือและงานฉลองงาช้างดำ ซึ่งเป็นสมบัติสำคัญในเมืองน่าน เข้าด้วยกัน ให้ชื่องานว่า **แข่งเรือล้านนาฉลองงาช้างดำ** โดยจัดงานขึ้นทุกปี ในสัปดาห์ที่ ๒ ของเดือนตุลาคม

ที่มา : สมเจตน์ วิมลเกษม

ประเพณีบุญกฐิน

(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

บุญกฐิน เป็นการถวายผ้าแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว ชาวอีสานทำบุญกฐินตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ถึงวันเพ็ญเดือนสิบสองเช่นเดียวกับทางภาคกลาง การทอดกฐินมีมาแต่โบราณกาลเพราะมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุแสวงหาผ้าและรับกฐินได้ตามกำหนดเวลาดังกล่าว

บุญกฐินทางภาคอีสานมีวิธีการคล้ายกับการทอดกฐินในภาคกลางแทบทุกประการ คือ มี**กฐินราชภัฏ** ได้แก่ กฐินที่ประชาชนร่วมกันจัดให้มีขึ้น

ถวายกฐิน

และกฐินหลวง ได้แก่ กฐินที่ทางราชการจัดขึ้น แม้จะเป็นกฐินที่ข้าราชการในระดับจังหวัด หรือระดับอำเภอร่วมกันจัดขึ้น ชาวบ้านก็มักเรียกว่า กฐินหลวง เช่นกัน นอกจากนี้มี จุลกฐิน ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า กฐินแล่น

มูลเหตุที่มีการทำบุญกฐิน มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยพุทธกาล มีพระภิกษุชาวเมืองปาฐาจำนวน ๓๐ รูป พวกกันเดินทางจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งเสด็จประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร แต่เนื่องจากการเดินทางเป็นวันที่จวนไกล กำหนดเข้าพรรษา ทั้งหนทางระยะไกลและลำบากมากพระภิกษุเหล่านั้นจึงไม่สามารถไปให้ถึงพระเชตวันมหาวิหารได้ ก็พอดีถึงกำหนดวันเข้าพรรษาเสียก่อน พระภิกษุทั้ง ๓๐ รูป จึงต้องหยุดจำพรรษาอยู่ที่เมืองสาเกต พอออกพรรษาแล้วจึงพากันรีบไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่โดยเหตุที่หนทางไกลดังกล่าว และประจวบกับฝนตก จึงทำให้ผ้าจีวรของพระภิกษุเหล่านั้นเปียกน้ำและเปื้อนโคลนพอไปถึงพระเชตวันมหาวิหาร ก็พากันตรงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

แห่กฐิน

ทันที พระพุทธเจ้าทรงเห็นพระภิกษุที่มาเฝ้านั่งห่มจีวรเปื้อนเปรอะ และจีวรที่จะใช้ผลัดเปลี่ยนก็ไม่มี เมื่อพระองค์ทรงเห็นความลำบากของพระภิกษุเช่นนั้น จึงมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุแสวงหาผ้าและรับผ้ากฐินได้มีกำหนด ๑ เดือน นับแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบเอ็ดถึงวันเพ็ญเดือนสิบสองดังกล่าวข้างต้น ทำให้มีประเพณีทอดกฐินสืบทอดกันต่อ ๆ มา

วิธีดำเนินการ ก่อนถึงวันทอดกฐิน ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาจะทอดกฐิน จะไปเลือกหาวัดที่จะทอด เมื่อหาได้แล้วก็ไปจองไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ทางวัดรู้ตัว และมีเวลาเตรียมเสนาสนะ เครื่องใช้ในพิธี ทั้งจะไม่ใช่เป็นการทอดกฐินซ้ำกันในวัดนั้นด้วย วัดที่จองส่วนมากเป็นวัดที่อยู่ในหมู่บ้านอื่น แต่บางทีก็เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ชาวบ้านจะทำบุญก็มี

เมื่อถึงวันทอดกฐิน ชาวบ้านหรือเจ้าศรัทธาจะเตรียมองค์กฐิน ที่จำเป็นต้องมี ได้แก่ **ผ้าไตรจีวรหรือผ้าสามผืน** คือ สบง จีวร และสังฆาวุธ

หรือ**อัฐบริวาร** ซึ่งได้แก่ ผ้าจิวร ผ้าสังฆาฏี ผ้าสบง สายรัดประคด มีดโกน หรือมีดตัดเล็บ บาตร เข็มเย็บผ้า และธัมมกรก(เครื่องใช้กรองน้ำให้สะอาด) นอกจากนี้อาจมีบริวารอื่นๆ และเครื่องไทยทานสำหรับถวายพระ ส่วนมาก มีการบอกบุญให้ญาติมิตรและผู้รู้จักคุ้นเคยให้มาร่วมทำบุญด้วย ก่อนจะนำ องค์กฐินไปทอดมักมี **การตบขัน** (สมโภช) กันด้วยมหรสพต่าง ๆ แล้วแต่ เจ้าภาพจะจัด พอวันรุ่งขึ้นก็เคลื่อนขบวนออกเดินทางไปสู่วัดที่จะทอด กะเวลาให้ถึงวัดทันเที่ยงเพล ก่อนเที่ยงเพลหรือเสร็จเที่ยงเพลพระแล้ว จะได้ทอดกฐิน ถ้าเป็นวัดอยู่ระยะทางไกล ก็ต้องเคลื่อนขบวนเดินทางไปแต่เช้ามืด เพื่อให้ทันเวลา บางแห่งต้องเดินทางไปล่วงหน้า โดยนอนค้างคืนที่หมู่บ้าน หรือวัดที่จะทอดกฐินหนึ่งคืน ขณะที่ทำพิธีทอดกฐินมักมีการแห่แห่นกันสนุกสนาน ถ้าเป็นทางบกก็ไปโดยเดินเท้า รถมอเตอร์ และเกวียน เป็นต้น ขบวนแห่จะมีกลอง ฆ้อง และเครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น แคน แตรวง ฯลฯ และมีการร้องรำทำเพลง ไปด้วย ขณะองค์กฐินผ่านไป ชาวบ้านจะคอยต้อนรับและนำปัจจัยมาร่วมทำบุญ บางที่ก็ร่วมขบวนแห่ไปด้วย เมื่อถึงวัดหากมีเวลาอาจทอดกฐินทันทีหรือไม่ก็จะ จัดเที่ยงเพลพระเณรและเลี้ยงบรรดาผู้มาร่วมพิธีแล้วจึงทอดกฐิน โดยชาวบ้านเจ้าของวัดเป็นเจ้าภาพ ได้เวลาทอดกฐิน พระสงฆ์ลงโบสถ์ ผู้ไปร่วมงานบุญชุมนุมกันแล้วจัดขบวนแห่ มีคนเดินตามกันเป็นแถวยาว เสียงแห่ครึกครื้นไปทั่วบริเวณวัด ทำประทักษิณเวียนรอบโบสถ์สามรอบ แล้วจึงเข้าโบสถ์ ทำพิธีถวายผ้ากฐินและบริวาร เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับการทอดกฐินที่เจ้าภาพอยู่ห่างไกล ซึ่งจำเป็นต้องมาพัก ณ หมู่บ้านหรือวัดที่จะทอดกฐิน หรือเจ้าภาพที่จะทอดกฐินอยู่ในหมู่บ้านนั้นเอง กำหนดการทอดกฐินดังกล่าวบางที่อาจจัดขึ้นในตอนเช้า ตีเมื่อถวายอาหาร บิณฑบาตตอนเช้าเสร็จ ก็จะทำพิธีแห่และนำกฐินไปถวายเลยก็ได้

ส่วน จุลกฐิน หรือ กฐินแผ่นดินนั้น นอกจากมีการจัดบริหารต่างๆ และทำพิธีทอดดังกล่าวแล้ว การทำผ้าไตรจีวรเพื่อเป็นผ้ากฐิน จะต้องเริ่มตั้งแต่ การนำปุ๋ยฝ้ายมาหีบ มาปั่น มากรอเป็นเส้นด้าย แล้วทอเป็นผืนผ้า ตัดเย็บ จนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การย้อมสีเป็นไตรจีวร ให้เสร็จภายใน ๒๔ ชั่วโมง คือให้ทันใช้เป็นผ้ากฐินได้ในวันรุ่งขึ้น กฐินแผ่นดินนี้ไม่ค่อยนิยมทำกันนัก เนื่องจากการลำบากมาก เจ้าภาพจะต้องมีฐานะดีพอสมควร มีญาติพี่น้อง คอยให้ความร่วมมือ และมีอุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อม เพราะต้องใช้จ่ายเงินเป็นค่าเลี้ยงดู ต้องหาเครื่องมือหลายอย่าง และต้องมีญาติพี่น้องมาช่วยกันหลายคนจึงจะทำได้ จุลกฐิน หรือ กฐินแผ่นดิน มักทำกันเมื่อจวนหมดเขตบุญกฐินและถือว่าการทอดกฐินอย่างนี้ได้อันสูงส่งแรงกว่ากฐินธรรมดา

การทอดกฐินของชาวภาคอีสานแตกต่างกว่าภาคกลางคือ การเปล่งทางกฐิน ได้แก่ การปรับตกแต่งถนนหนทางที่ขบวนกฐินจะผ่านไป ให้สะอาดเรียบร้อยสวยงาม เพื่อให้ขบวนแห่กฐินเดินทางไปด้วยความสะดวก ชาวบ้านเมื่อรู้ว่าจะมีกฐินมาทอดที่วัดในหมู่บ้านของตน ก็จะพากันไปช่วย ฝังถนนที่องค์กฐินจะผ่าน แม้ทางระหว่างหมู่บ้านหนึ่งกับอีกหมู่บ้านหนึ่ง ก็พากันไปฝังตามหนทาง และพยายามซ่อมแซมถนนหนทางให้เรียบร้อย เพราะถือว่าการทำทางกฐินผ่านนี้ได้กุศลแรงมาก ชาวบ้านจึงนิยมสละแรงงานและ ทรัพย์ช่วยกันจัดทำ โดยเหตุนี้เมื่อหมู่บ้านใดทางไปมายังไม่ค่อยสะดวก ผู้มีจิตศรัทธาบางท่านจึงมักนำกฐินไปทอด เพื่อให้ได้กุศลสองอย่าง คือ ได้ทั้งบุญในการทอดกฐินและได้กุศลในการทำถนนหนทางให้สัญจรไปมา สะดวกด้วย และจะมีการประดับต้นอ้อย ไม้ดอก ไม้ประดับต่างๆ ตามสองข้างทาง

ในละแวกหมู่บ้านติดต่อกันไปจนถึงเขตทางเข้าวัดและชาวบ้านบางแห่งจะเอา
ผ้าปูบนเส้นทางที่ขบวนกุฐินจะผ่านไปด้วย

ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า บุญกุฐินเป็นงานบุญสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะ
นอกจากเป็นการถวายจีวรและบริวารต่างๆ แต่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังจะได้ปัจจัย
บูรณะบำรุงวัดและได้ประโยชน์อย่างอื่น รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดความ
สามัคคีธรรมในหมู่ประชาชนให้เกิดขึ้นด้วย

ที่มา : สาร สาระทัศนานันท์

ประเพณีชิงเปรต

(ภาคใต้)

ชิงเปรต เป็นประเพณีเนื่องในเทศกาลวันสารทเดือนสิบของชาวภาคใต้ โดยทำร้านจัดหุ้รับ (เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง สำหรับ) อาหารดาวหวาน ไปวางเพื่ออุทิศส่วนกุศลส่งไปให้เปรตชน (ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว) หลังจากวางหุ้รับลงบนร้านเปรตแล้ว พวกลูกหลานที่ยังมีชีวิตก็จะเข้าแย่งอาหารนั้นแทนจึงเรียกว่า **ชิงเปรต**

พระยาอนุนาธาธชน ได้กล่าวไว้ในสารานุกรมราชบัณฑิตยสถานว่าการชิงเปรตที่ปฏิบัติกันในประเพณีสารทเดือนสิบนี้ มีลักษณะคล้ายกับการทิ้งกระดาษของจีน การทิ้งกระดาษของจีนมีเป้าหมายตรงกับการตั้งเปรตชิงเปรตของไทยเพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือ การทิ้งกระดาษของจีนเป็นการทิ้งทานให้แก่พวกผีไม่มีญาติเท่านั้น ส่วนการตั้งเปรต-ชิงเปรตของไทยเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ทั้งผี (เปรต) ที่เป็นญาติพี่น้องของตนเองและที่ไม่มีญาติด้วย นอกจากนั้นแล้ววิธีการปฏิบัติในการทิ้งกระดาษและการชิงเปรตแตกต่างกันด้วย

ผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนได้เล่าให้ฟังและยืนยันว่าการชิงเปรตไม่เป็นความอัปมงคลแก่ผู้ชิงแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับถือว่าเป็นการบุญด้วยซ้ำไป เพราะเชื่อกันว่าบุตรหลานของเปรตตนใดชิงได้ เปรตตนนั้นย่อมได้รับส่วนนั้นเพียงแต่ผู้ชิงต้องระมัดระวังในการที่อาหารหรือขนมที่ตั้งเปรตอาจตกหล่นลงพื้น ซึ่งจะทำให้เกิดความสกปรกและเป็นอันตรายต่อสุขภาพเท่านั้น

ร้านปรตและประชาชนที่มาร่วมสนุกด้วยการชิงปรต

ชาวบ้านที่มาร่วมทำบุญ จะนำอาหารและขนมต่าง ๆ
มาวางไว้ที่ร้านปรต

การตั้งเปรตและชิงเปรต จะกระทำในวันที่ยกหุมรับไปวัด ไม่ว่าจะ เป็นวันแรม ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เดือนสิบก็ตาม ผู้ตั้งเปรตจะนำอาหาร อีกส่วนหนึ่งไปเพื่อการตั้งเปรตด้วย อาหารที่ใช้ตั้งเปรตนี้ส่วนมากจะเป็น อาหารที่บรรพบุรุษที่เป็นเปรตชอบอย่างละนิดละหน่อย ขนมที่ต้องมีไม่ให้ขาด คือ ขนมลา ขนมพอง ขนมบัว ขนมเจาะหู (ขนมเม้า เบ้าหรือด้า) ขนมไข่ปลา นอกจากขนมดังกล่าวแล้ว ยังมีของแห้งที่ใช้เป็นเสบียงกรังก็จัดฝากไปด้วย เช่น ข้าวสาร หอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ น้ำตาล ปลาเค็ม กุ้งย อ้อย มะพร้าว ใต้ เติมเย็บผ้า ด้าย กุญแจย่น นำลงจัดในหุมรับ โดยเอาของแห้ง ดังกล่าวรอกันและอยู่ภายใน ส่วนขนมทั้งหลายอยู่ชั้นนอกปิดคลุมด้วยผืน ลาทำเป็นรูปเจดีย์ยอดแหลม หรือรูปอื่นใดแล้วแต่การประดิษฐ์ของผู้จัด ส่วนภาชนะที่ใช้แต่เดิมนั้นนิยมใช้กระเชอหรือถาด นำหุมรับที่จัดแล้วไปวัด รวมกันตั้งไว้บนร้านเปรต ซึ่งสร้างไว้กลางวัดยกเสาสอง ต่อมาในระยะหลังๆ ร้านเปรตทำเป็นศาลาดาว หลังคามุงจากหรือมุงกระเบื้องแล้วแต่ฐานะของวัด บางถิ่นจึงเรียกว่า **หลาเปรต** บนร้านเปรตจะมีสายสิญจน์วงล้อมไว้รอบและ ต่อยาวไปจนถึงพระสงฆ์ที่นั่งอยู่ในวิหารที่ทำพิธีกรรม โดยสวดบังสุกุลอัฐิ หรือกระดาษเขียนชื่อของผู้ตายซึ่งบุตรหลานนำมารวมกันในพิธีต่อหน้าพระสงฆ์ บุตรหลานจะกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญไปยังเปรตชนที่เป็นบรรพบุรุษ เมื่อเสร็จ พิธีแล้วเก็บสายสิญจน์ ขนมต่าง ๆ จะถูกแบ่งออกส่วนหนึ่ง พร้อมกับ ของแห้งไว้ถวายพระสงฆ์ อีกส่วนหนึ่งให้เปรตชนที่พอมีกำลังเข้ามาเสพได้ในขณะเดียวกันผู้ที่มาร่วมทำบุญ ทั้งหนุ่มสาว เฒ่าแก่ และโดยเฉพาะเด็กๆ

ร้านปรตยกพื้นขนาดพอท่วมหัว

ร้านปรตที่ยกพื้นสูง
ต้องปีนขึ้นชิงปรต

ร้านปรตที่ยกพื้นต่ำ

จะเข้าไปรุ่มกันแย่งขนมที่ตั้งเปรตนั้นด้วยความสนุกสนาน เชื่อกันว่าการแย่งขนมเปรตที่ผ่านการทำพิธีแล้วนี้จะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวยิ่งนักและยังเชื่อกันต่อไปว่า ขนมเหล่านี้ถ้านำไปหว่านในสวนในนาจะทำให้พืชผลอุดมสมบูรณ์เพิ่มผลผลิตสูง โดยเฉพาะขนมเทียน บางแห่งนำไปติดไว้ตามต้นไม้ผลเพื่อจะให้มันผลดก นอกจากนี้มีการจัดทำร้านเปรตไว้ดังกล่าวดังกล่าวแล้ว ยังมีร้านเปรตอีกลักษณะหนึ่ง คือ จัดสร้างขึ้นในบริเวณวัดไม่ห่างไกลจากร้านเปรตกลางวัดเท่าใดนักโดยใช้ลำต้นของไม้หมาก หรือไม้ไผ่ หรือไม้หลาโอน (เหลาชะโอน) ยาวประมาณ ๓ เมตร เอาเปลือกหยาบภายนอกออกตบแต่งให้ลื่น ถ้าเป็นไม้ไผ่มักใช้ไม้ไผ่ตงเพราะลำใหญ่ ไม่ต้องเอาผิวออกเพียงแต่เกลาะขี้ออก แล้วใช้น้ำมันมะพร้าวชโลมจนทั่วเพื่อเพิ่มความลื่นให้มากขึ้น เอาโคนเสาดึงดิน ปลายเสาใช้ไม้ทำแฉงติดไว้ พร้อมกับผูกเชือกไว้ใต้แฉง ปลายเชือกผูกขนมต่าง ๆ ของเปรตห้อยไว้ จัดให้บุตรหลานของเปรตชนปีนขึ้นไปชิงขนมเหล่านั้นแทนเปรต ใครปีนขึ้นไปชิงได้มากก็ให้รางวัลมาก ได้น้อยให้รางวัลน้อยลดลงตามส่วน จัดผู้ปีนให้ขึ้นไปทีละคนโดยให้ถุงแต่ผ้าห้ามสวมเสื้อ ห้ามสวมรองเท้า ทั้งนี้เกรงเสื้อและรองเท้าจะเช็ดน้ำมันออกหมดเมื่อปีนขึ้นไปจะทำให้ความลื่นลดลง ก็จัดเป็นการเล่นที่สนุกสนานได้มาก มีน้อยคนที่จะปีนขึ้นไปได้ ส่วนใหญ่จะลื่นตกลงมา การปีนเสาชั้นชิงเปรตนี้จะกระทำหลังจากร่วมกันชิงที่ร้านเปรตแล้ว เสาที่ทำดังกล่าวก็ถือกันว่าเป็นร้านเปรตอีกชนิดหนึ่ง เพียงแต่มีเสาเดี่ยวและอยู่สูง ชั้นชิงได้เพียงครั้งละคน ไม่เหมือนกับร้านเปรตเตี้ยๆ ซึ่งไม่ต้องปีนป่ายขึ้นไปและเข้าชิงได้พร้อมกัน หลังจากนั้นก็มีผู้ใจบุญไปรยทานโดยใช้เหรียญสตางค์โยนไปที่ละมากเหรียญตรงไปยังฝูงชนที่เรียกว่า **หว่านกำพริก** แย่งกันอย่างสนุกสนาน

ยังมีเปรตชนอยู่อีกพวกหนึ่งซึ่งมี
บาปหนา ไม่กล้าเข้าไปรับอาหารที่ลูกหลาน
เอาไปวางไว้ให้บนร้านเปรตในเขตวัด ได้แต่
เลียบบๆ เคี้ยวๆ อยู่ริมรั้วชายวัด บรรดา
ลูกหลานทั้งหลายจึงได้นำอาหารและขนม
ดังกล่าวไปตั้งเปรตกันนอกเขตวัด เป็นการ
ตั้งเปรตแบบวางกับพื้นดิน ตั้งให้เปรตชน
บนพื้นดินพื้นหญ้า หรือตามคาบไม้เตี้ย ๆ
เมื่อตั้งเปรตแล้ว ลูกหลานอาจแย่งชิงกันเป็น
อันเสร็จสิ้นการชิงเปรตสำหรับปีนั้น บรรดา
เปรตชนทั้งหลายก็ได้รับส่วนบุญซึ่งลูกหลาน
อุทิศให้และชิงให้ แล้วกลับไปสู่เปรตภูมิ
โดยโอกาสจะได้กลับมาพบกับลูกหลานอีก
ในวันชิงเปรตปีต่อไป

ที่มา : เณสิยว เรืองเดช , พรศักดิ์ พรหมแก้ว
และนเรศ ศรีรัตน

งานเดือนสิบเมืองนครศรีธรรมราช

(ภาคใต้)

งานเดือนสิบ เป็นงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานรื่นเริงที่จัดขึ้นในโอกาสประเพณีสารทเดือนสิบ ซึ่งถือกันว่าเป็นประเพณีทำบุญที่สำคัญยิ่ง เพราะเชื่อกันว่าเป็นการทำบุญให้แก่ปู่ย่าตายาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อกันว่าพญายมจะปล่อยวิญญาณญาติ ๆ มาพบลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และให้กลับไปเมืองนรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงความชื่นชมกับผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งให้ผลในปลายเดือนสิบด้วย จึงนับว่าเป็นโอกาสเหมาะทั้งด้านความเชื่อและปัจจัยในการทำบุญก่อให้เกิดประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบและต่อมาก็มีการจัดงานรื่นเริงขึ้นด้วย เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและสนุกสนานกันจึงก่อให้เกิด **งานเดือนสิบ** ตามมางานนี้ได้จัดมาเป็นเวลาช้านานจบจนถึงปัจจุบันนี้ จนถือได้ว่างานเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช และถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดนี้ด้วย ความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของการจัดงานนี้ จึงทำให้งานนี้เป็นที่รู้จักดีทั่วไปในภาคใต้หรือแม้แต่ภาคอื่น ๆ

งานเดือนสิบในปัจจุบัน

งานเดือนสิบเมืองนครศรีธรรมราชยังคงจัดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ และยังคงเป็นงานรื่นเริงประจำปีที่จัดเนื่องในเทศกาลทำบุญสารทเดือนสิบเหมือนที่เคยจัดมา เพียงแต่ทางคณะกรรมการจังหวัดได้พยายามจัดให้ยิ่งใหญ่ขึ้นทั้งในด้านสถานที่จัด ช่วงเวลาที่จัดและกิจกรรม

สถานที่จัดงานเดือนสิบในปัจจุบันก็ยังคงใช้บริเวณสนามหน้าเมืองเช่นเดิม เพราะเป็นที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง มีเนื้อที่ถึง ๓๓ ไร่เศษ และอยู่ใจกลางเมือง นครศรีธรรมราชการไปมาสะดวก แต่มาในระยะหลังจนถึงปัจจุบันนี้ บริเวณสนามหน้าเมืองไม่เพียงพอ เพราะงานได้จัดให้ใหญ่โตขึ้น และมีผู้คน มาเกี่ยวกับดับคั้ง จึงทำให้ต้องขยายที่ที่จัดงานออกมานอกสนามหน้าเมืองมาถึง บริเวณถนนราชดำเนิน หน้าสนามหน้าเมืองด้วย ส่วนช่วงเวลาที่จัดได้กำหนด เป็น ๑๐ วัน ๑๐ คืน โดยกำหนดให้ตรงกับช่วงเทศกาลทำบุญสารทเดือนสิบ ของทุกปี ถึงกระนั้นก็ตามผู้คนก็มักจะนิยมเที่ยวกันตั้งก่อนเริ่มงานและ หลังเลิกงานด้วย เพราะเป็นช่วงที่ไม่ได้เก็บค่าผ่านประตู แต่บรรดาร้านค้าต่าง ๆ ยังคงอยู่กันเนืองแน่น จึงสามารถเที่ยวชมและซื้อของต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ

กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีในงานเดือนสิบมีหลายประเภท ทั้งที่ ให้ความรู้ความบันเทิงและการบุญการกุศล กิจกรรมที่สำคัญซึ่งมีอยู่แทบทุกปี ในการจัดงานเดือนสิบในปัจจุบันนี้ ได้แก่

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการบุญการกุศลและฟื้นฟูประเพณีทำบุญวันสารท เช่น จัดให้มีการทำบุญตักบาตรในวันเปิดงาน การทำบุญวันสารท การประกวด หุ่รับ และการแห่หุ่รับไปในเขตเทศบาล ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็น ถึงความเอาใจใส่อย่างจริงจังในประเพณีเก่าแก่ จากทั้งทางราชการและประชาชน นอกจากนั้นแล้วในโอกาสงานเดือนสิบทางวัดพระมหาธาตุฯ ก็ได้เชิญชวน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าชมและนมัสการองค์พระบรมธาตุด้วย

๒. กิจกรรมเกี่ยวกับการออกร้านแสดงและจำหน่ายสินค้า มีบริษัทห้างร้านต่างๆ จากแทบทุกภาคมาออกร้านเพื่อแสดงและจำหน่ายสินค้าของตนในงานนี้ ชาวนครศรีธรรมราชก็ออกร้านจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ตลอดจนหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น โรงเรียน อำเภอหรือหน่วยงานราชการอื่นๆ ต่างก็ออกร้านจำหน่ายอาหารและสินค้าด้วย เพื่อหารายได้ให้หน่วยงานนั้นๆ การออกร้านต่างๆ ก็ประดับประดาตกแต่งเพื่อประชันกันและบางปีก็มีการจัดประกวดร้านด้วย

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูและให้ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่ประชาชน งานเดือนสิบเป็นงานที่มีจุดกำเนิดและมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมโดยตรง การให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมแก่ประชาชน จึงเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการจัดงานนี้โดยเฉพาะในระยะประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ทางราชการค่อนข้างจะเน้นวัตถุประสงค์นี้อย่างเด่นชัด ศิลปะและวัฒนธรรมที่ให้ความรู้แก่ประชาชนนี้มีทั้งที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ และจากภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศ กิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูและให้ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่ประชาชน เช่น การประชันกลองยาว การประชันเพลงบอก การจัดพานดอกไม้ การสาธิตทำหมากตักน้ำ การสาธิตแกะรูปหนังตะลุง การสาธิตการทอหูก เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดให้มีการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมระหว่างภาคและได้จัดในปีต่อ ๆ มาด้วย นอกจากนั้นแล้วยังได้รับความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาบางแห่ง เช่น สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้จัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมภาคใต้ขึ้นที่ศาลาประชาคม (อยู่ในบริเวณสนามหน้าเมือง) เพื่อให้ความรู้ด้านนี้แก่ประชาชนโดยตรง เป็นต้น

๔. กิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงานและนโยบายของรัฐบาล ได้มีหน่วยงานราชการจากกรม กอง กระทรวงต่างๆ ออกเวียนเพื่อให้แสดงผลงานและนโยบายของหน่วยราชการนั้นๆ ส่วนใหญ่จะออกมาในลักษณะของการจัดนิทรรศการ แจกเอกสารและมีวิทยากรคอยบรรยายและตอบข้อสงสัยของประชาชนด้วย เช่น หน่วยราชการเกี่ยวกับการประมง การเกษตร ทหาร และตำรวจ เป็นต้น

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับการประกวดมีการประกวดหลายประเภท เช่น การประกวดศิลปทัศนกรรมของนักเรียนและประชาชน (วาด ปั้น แกะสลัก ฯลฯ) การประกวดมารยาทนักเรียน อ่านทำนองเสนาะ โต้กลอนและโต้วาที เป็นต้น

๖. กิจกรรมเกี่ยวกับการแข่งขันกีฬา กีฬาที่จัดให้มีการแข่งขันในบริเวณงานเดือนสิบมีทั้งระดับนักเรียนและประชาชน เช่น บาสเกตบอล ตะกร้อ แบดมินตัน วอลเลย์บอล ชกมวย เป็นต้น โดยจะแข่งขันกันในวันแข่งขันที่จัดงาน คือ ด้านตะวันตกของสนามหน้าเมือง ซึ่งมีสนามกีฬาเหล่านี้พร้อมอยู่แล้ว การแข่งขันนี้อาจจัดขึ้นในระดับโรงเรียน อำเภอ เขตหรือภาคแล้วแต่ความเหมาะสม เป็นปี ๆ ไป

๗. กิจกรรมเกี่ยวกับมหรสพและการบันเทิง งานเดือนสิบเป็นงานที่มีเป้าหมายเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงเป็นสำคัญ ในงานนี้จึงเต็มไปด้วยมหรสพและการละเล่นเพื่อความบันเทิงหลากหลายประเภท ทั้งที่เป็นของท้องถิ่นภาคใต้โดยตรง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ และมหรสพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น ลิเก ลำตัด ภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการแสดงอื่น ๆ ที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้เที่ยงงานอีกมาก เช่น รดไต่ถัง ปากะป๋อง สาวน้อยตกน้ำ ยิงปืน เป็นต้น รวมทั้งการแสดงวิจิตรทัศน์ของนักเรียนนักศึกษาในระดับต่าง ๆ

๘. กิจกรรมพิเศษเฉพาะปี เป็นกิจกรรมที่ทางคณะกรรมการจัดงาน ได้กำหนดให้มีขึ้นเป็นพิเศษในแต่ละปี เช่น การจัดนิทรรศการเรื่อง **พลังงานกับชีวิต** ในงานเดือนสิบปี พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้น

ความสำคัญของงานเดือนสิบ

๑. เป็นการรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญวันสารท ในขณะที่เดียวกันเป็นการสืบทอดประเพณีการจัดงานรื่นเริงประจำปีของ ชาวนครศรีธรรมราชให้ยั่งยืนมาถึงปัจจุบันนี้

๒. ทำให้ประชาชนชาวเมืองนครศรีธรรมราชและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง ได้รับความสนุกสนานรื่นเริงจากการเที่ยวงานประเพณีประจำปี

๓. ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพและอื่น ๆ เท่าที่มีกิจกรรมงานเดือนสิบในแต่ละปี

๔. ทำให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในผลงานตลอดจนนโยบาย ที่สำคัญของทางราชการอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ระหว่างรัฐกับประชาชน

๕. ทำให้จังหวัดมีรายได้นำไปบำรุงสาธารณประโยชน์และช่วยใน กิจการกุศลต่าง ๆ

๖. เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำบุญและนมัสการองค์พระบรมธาตุ โดยทั่วถึง

ความสำคัญของงานเดือนสิบเหล่านี้มักจะถูกนำมากำหนดเป็น วัตถุประสงค์ของการจัดงานเดือนสิบในแต่ละปี และจะมีต่างกันไปบ้าง ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ที่มา : พรรคักดี พรหมแก้ว

จัดหุ่มรับ

ประเพณีทำบุญเดือนสิบ

(ภาคใต้)

ประเพณีทำบุญเดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวภาคใต้ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาว่า ในปลายเดือน ๑๐ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้อง ซึ่งล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มีบาปตกนรกอยู่ซึ่งเรียกว่า **เปรต** จะได้รับการปล่อยตัวจากพญายมให้ขึ้นมาพบลูกหลานและญาติพี่น้องของตน ในเมืองมนุษย์ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และให้กลับไปอยู่เมืองนรกดังเดิม ในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ชาวบ้านจึงจัดให้มีการทำบุญเป็นประเพณี

ขึ้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ครั้งหนึ่ง กับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ อีกครั้งหนึ่ง (บางท้องที่ทำในวันแรม ๑๔ ค่ำ) เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่ล่วงลับไปแล้ว เพียงแต่ว่าการทำบุญใน ๒ วาระนี้ อาจมีวิถีปฏิบัติแตกต่างกัน กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วจะกระทำกันอย่างจริงจังในวาระหลัง เพราะถือว่ามีความสำคัญกว่าในวาระแรก

การทำบุญสารทเดือนสิบเป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตกตัญญูของผู้ปฏิบัติที่มีต่อบรรพชน อันเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งของชาวใต้และของคนไทย ชาวภาคใต้จึงรู้สึกว่าการทำบุญนี้มีความสำคัญมาก เมื่อใกล้ถึงวันทำบุญเดือนสิบ ทุกรอบครัวต่างก็ตระเตรียมข้าวของให้พร้อมเพื่อการทำบุญ ผู้ที่จากภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นทั้งใกล้และไกล ก็จะเริ่มกลับสู่ถิ่นใต้บ้านเกิดเมืองนอนของตน เพื่อมาร่วมงานประเพณีโดยทั่วหน้ากัน การทำบุญเดือนสิบจึงเป็นงานประเพณีที่ก่อให้เกิดการชุมนุมของเครือญาติได้อีกทางหนึ่งด้วย

ชาวภาคใต้บางคนบางพวกที่ไม่อาจกลับสู่ภูมิลำเนาของตนได้ด้วยความจำเป็นบางประการ ก็พยายามหาโอกาสทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพชนในวาระทำบุญวันสารท และถ้าสามารถรวมกลุ่มกันได้ก็จะจัดประเพณีทำบุญขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งในแหล่งที่ไปอาศัยอยู่นั้น ดังเช่น การรวมกลุ่มกันของชาวภาคใต้ที่เข้าไปอยู่ในกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงพร้อมใจกันจัดประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบขึ้นโดยให้ชื่อว่า **งานวันสารทสหภูมิภาคทักษิณ** ซึ่งจัดขึ้นที่วัดพิชัยญาติการาม วังเวียงเล็ก ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และได้จัดติดต่อกันมาทุกปี เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่า การทำบุญเดือนสิบเป็นประเพณีสำคัญที่ฝังแน่นอยู่ในจิตสำนึกของชาวใต้โดยทั่วไป

การจัดหุมุรับเพื่อนำมาทำบุญที่วัด
นอกเหนือจากของกิน ของใช้ต่าง ๆ แล้ว ในปัจจุบันยังนิยมใส่เงินลงไปด้วย

ชื่อเรียกประเพณี

ประเพณีทำบุญนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปเป็นหลายชื่อ โดยทั่วไปจะมีการกำหนดเรียก ๔ ลักษณะ คือ

๑. กำหนดเรียกตามเดือนที่ทำบุญประเพณี เนื่องจากประเพณีทำบุญจัดให้มีขึ้นในเดือน ๑๐ ตามคติความเชื่อดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านจึงเรียกกันอย่างง่าย ๆ ว่า **ประเพณีทำบุญเดือนสิบ**

๒. กำหนดเรียกตามประเพณีสารทของอินเดียที่รับอิทธิพลเข้ามา คำว่า **สารท** เป็นภาษาบาลี มาจากคำว่า **สวท** (สันสกฤตว่า **ศารท**) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า เกี่ยวกับหรือเกิดในฤดูใบไม้ร่วง เทศกาลทำบุญสิ้นเดือนสิบในอินเดีย คำว่า **สารท** เป็นชื่อที่ใช้เรียกฤดูใบไม้ร่วง และมีประโยชน์อันเกี่ยวเนื่องด้วยฤดูสารทนี้ คือ เมื่อถึงฤดูสารท พืชพรรณธัญญาหารที่ปลูกไว้ให้ดอกผล ก็จะมีการเก็บเกี่ยวไปทำขนมเช่นพลับพลาญ่า ตายาย หรือเทพเจ้าที่ตนนับถือและแสดงความยินดีในสมัยก่อนพุทธกาลพวกพราหมณ์ก็มีธรรมเนียมการเช่นและทำทักษิณาอุทิศแก่ผู้ตายเรียกว่า **ศราทธะ** เช่นเดียวกัน ต่อมาถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปทรงเห็นว่า การทำบุญในลักษณะเช่นนี้เป็นการดี จึงทรงอนุญาตให้พุทธศาสนิกชนคงถือปฏิบัติเรื่อยมา จึงเป็นที่เชื่อกันว่าเราได้รับประเพณีนี้มาจากอินเดียและบางคนยังคงเรียกประเพณีนี้ว่า **สารท** และในบางครั้งก็มีการเรียกควบคู่กับ **เดือนสิบ** ด้วย เช่น **ประเพณีทำบุญวันสารท** หรือ **ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ**

ขบวนแห่ห่มรับไปวัดของชาวบ้าน

ชาวบ้านในชนบทกำลังยกห่มรับไปทำบุญที่วัด โดยการหามเดินไปตามดินนา

๓. กำหนดเรียกตามขั้นตอนปฏิบัติที่สำคัญของประเพณี ประเพณีนี้มีวิธีปฏิบัติหลายขั้นตอนที่สำคัญ คือ การจัดห่มรับ การยกห่มรับ และการชิงเปรต บางคนจึงเรียกประเพณีตามขั้นตอนปฏิบัติเหล่านี้เป็น **ประเพณียกห่มรับ** หรือ **ประเพณีชิงเปรต**

๔. กำหนดเรียกตามความมุ่งหมายหลักของประเพณี ประเพณีทำบุญนี้มีความมุ่งหมายหลักอยู่ที่การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเชื่อว่าไปเป็นเปรตอยู่ในนรกและเชื่อว่าเปรตเหล่านี้จะได้รับการปล่อยตัวให้ขึ้นมาเยี่ยมลูกหลาน ในเมืองมนุษย์ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และกลับสู่นรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ลูกหลานจึงต้องทำบุญในวันเวลาดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นการรับและส่งตายาย ดังนั้น บางท้องถิ่น จึงเรียกประเพณีนี้ตามมุ่งหมายนี้ว่า **ประเพณีทำบุญตายาย** หรือ **ประเพณีรับส่งตายาย**

ความเป็นมาของประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ

ไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่าประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบในภาคใต้มีมาแต่เมื่อใดและเริ่มมีขึ้นที่ไหนก่อน ทราบแต่ว่าเป็นประเพณีที่มีมาช้านานแล้ว และปฏิบัติกันทั่วไปในภาคใต้ เพียงแต่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในท้องถิ่นนครศรีธรรมราชมีการปฏิบัติประเพณีนี้กันอย่างจริงจังมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับได้มีการจัดงานรื่นเริงประจำปีที่ยิ่งใหญ่ คือ **งานเดือนสิบ** เดียงคู่กับประเพณีนี้มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้ว จึงทำให้ประเพณีทำบุญเดือนสิบ ที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นที่รู้จักกว่าในจังหวัดอื่น

ทำบุญก่อนตั้งเปรต

ร่วมพิธีตั้งเปรตและชิงเปรต

เมื่อยังไม่ได้ชักสายสัญญาณ ทุกคนไม่อาจชิงเปรตได้ (ในภาพกำลังเตรียมการตั้งเปรต)

ทำบุญสารทเดือนสิบนี้สันนิษฐานกันว่าเป็นประเพณีที่ไทยรับมาจากอินเดียเช่นเดียวกับประเพณีอื่น ๆ อีกหลายประเพณี และเนื่องจากนครศรีธรรมราชเคยเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ เป็นแหล่งสำคัญของพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ และมีความเจริญรุ่งเรืองมากในภาคใต้มาแต่อดีต จึงทำให้เชื่อกันว่าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งสำคัญแหล่งหนึ่งที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากอินเดียแล้วแผ่กระจายไปยังแหล่งอื่น

ได้กล่าวมาแล้วว่า คำว่า **สารท** นี้เป็นคำบาลี ซึ่งเรารับอิทธิพลมาจากอินเดียซึ่งใช้คำนี้เรียกฤดูใบไม้ร่วง และเขามีวิถีปฏิบัติเกี่ยวเนื่องกับฤดูนี้ ดังที่พระยาอนุমানราชชน นักปราชญ์ท่านหนึ่งของเมืองไทยได้กล่าวไว้ในสารานุกรมตอนหนึ่งว่า

สารท เป็นคำของอินเดีย ใช้เรียกชื่อฤดูใบไม้ร่วงหรือ *Autumn* ในภาษาอังกฤษ ฤดูสารทเป็นฤดูเก็บเกี่ยวพืชพรรณธัญญาหารของชาติที่อยู่ในดินแดนกึ่งเขตร้อนขึ้นไป เช่น ทวีปยุโรปตอนเหนือหรือประเทศจีน และประเทศอินเดียที่อยู่ทางเหนือ ส่วนประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนของโลก จึงไม่มีฤดูที่มีลักษณะอย่างฤดูสารทในประเทศที่อยู่กึ่งเขตร้อนขึ้นไปดังกล่าว แล้วฤดูสารทนี้เป็นที่ยินดีปรีดาในหมู่ประชาชนของเขา เพราะพืชพรรณธัญชาติและต้นไม้ที่ปลูกไว้กำลังให้ผลเป็นครั้งแรก เขาจึงถือเป็นเทศกาลที่ควรรื่นเริงยินดี...ผลแรกได้ มนุษย์ในสมัยโบราณที่ทำกสิกรรมเป็นอาชีพจึงมีคติถือว่าเมื่อถึงฤดูสารทพืชพรรณธัญชาติที่ปลูกไว้ผลิดอกออกผลเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะป็นข้าวหรือผลไม้จะต้องเก็บเกี่ยวเอาไว้ไปทำขนม เช่นพลับพลาผัดปวยล่าตายายหรือเทพเจ้าที่ตนนับถือ เพื่อขอบคุณเทพเจ้าที่บันดาลให้ตนเก็บเกี่ยวพืชผลได้แล้วก็เลี้ยงดูกันในพวกตนเพื่อแสดงความยินดีที่ไม่อดตาย...

การตั้งเปรตในเขตวัด

การตั้งเปรตนอกเขตวัด (อาจเป็นในเขตป่าช้า)

ร้านเปรตบางแห่งยกพื้นสูงมีเสาเดียว
ที่เสาทาน้ำมันให้ลื่นจัด เพื่อเป็นที่สุม
ทั้งผู้ป็นขึ้นชิงเปรตและผู้ร่วมกิจกรรม

การทำบุญอุทิศส่วนกุศลนอกบริเวณวัด
ด้วยความเชื่อที่ว่าเปรตบางจำพวกเข้าไม่ได้

ร้านเปรตทั่ว ๆ ไป นิยมยกพื้นเพียงเล็กน้อย
พอวางของและชิงกันได้สะดวกทั้งเด็กและผู้ใหญ่

นอกจากการเรียกชื่อฤดูกาลและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องด้วยฤดูกาลดังกล่าวแล้วยังปรากฏว่ามีประเพณีของอินเดียครั้งโบราณก่อนสมัยพุทธกาลที่ปฏิบัติกันในหมู่พราหมณ์ เรียกว่า **ศราทธะ** ซึ่งมีความสอดคล้องกับประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบของไทยอีกด้วยทั้งด้านชื่อเรียก ความมุ่งหมายและวิถีปฏิบัติ ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่เราได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียอย่างเด่นชัด ทั้งจากวิถีปฏิบัติเนื่องในฤดูสารทของชาวอินเดียและ**ประเพณีศราทธะและเปตพลี** ของพวกพราหมณ์แต่ครั้งสมัยก่อนพุทธกาล ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกันทั้งในด้านความมุ่งหมายและวิถีปฏิบัติหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**ประเพณีเปตพลี** นั้น พวกพราหมณ์ได้กระทำกันเรื่อยมา แม้ถึงสมัยพุทธกาลมีพวกพราหมณ์จำนวนมากหันมานับถือพุทธศาสนาแต่ก็ยังคงถือปฏิบัติประเพณีนี้อยู่ พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าประเพณีนี้มีคุณค่าเพราะเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูตเวที ยิ่งความสูงแก่ผู้ปฏิบัติ จึงทรงอนุญาตให้อุบาสกอุบาสิกาประกอบพิธีนี้ต่อไป ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบจึงเกิดขึ้นตามพุทธาอนุญาตด้วยเหตุนี้เองและได้ปฏิบัติประเพณีนี้สืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ เพียงแต่ปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมพิธีกรรมไปบ้างเท่านั้นเอง

ความมุ่งหมายของประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ

ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ตลอดจนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ด้วยช่วงเวลาปฏิบัติและวิธีปฏิบัติของผู้ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน จึงทำให้ประเพณีนี้มีความมุ่งหมายอื่นๆ เข้าประกอบด้วยหลายประการ จึงอาจสรุปความมุ่งหมายของประเพณีนี้ได้ ดังนี้

๑. เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง

หรือบุคคลอื่นที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยคติความเชื่อว่าผู้ตายไปแล้วเหล่านี้ซึ่งเป็น **เปรต** อยู่ในนรก จะได้รับการปล่อยตัวให้มาพบลูกหลานและญาติพี่น้องของตนในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และถูกเรียกตัวกลับไปอยู่นรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ดังกล่าวแล้ว ผู้ที่มีชีวิตอยู่ต่างก็พยายามหาอาหารไปทำบุญตามวัดต่าง ๆ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับทั้งที่เป็นญาติของตนและที่ไร้ญาติซึ่งขึ้นมาจากรกในช่วงเวลานี้ ด้วยเกรงว่าเปรตเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งญาติ ๆ ของตนจะหิวโหย

๒. เป็นการทำบุญแสดงความชื่นชมยินดีในโอกาสที่ได้รับผลิตผลทางการเกษตรในช่วงปลายเดือน ๑๐ ซึ่งตรงกับประเพณีสารทเป็นระยะที่พืชพันธุ์ต่างๆกำลังให้ผล ชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรมจะชื่นชมกับผลิตผลที่ตนสั่งลงทุนลงแรงมานานหลายเดือน การแสดงความชื่นชมยินดีที่นิยมกระทำกันลักษณะหนึ่งในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน คือ การทำบุญโดยนำเอาพืชผลของตนทั้งในลักษณะที่ไม่แปรสภาพและแปรสภาพเป็นอาหารต่าง ๆ แล้วไปถวายพระสงฆ์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวและเพื่อผลในการประกอบอาชีพต่อไป

๓. เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านปัจจัยอาหารแก่ภิกษุสงฆ์ในช่วงฤดูฝนโดยการนำเอาพืชผลไม้และอาหารต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นอาหารแห้งและอาหารสำเร็จรูป ไปถวายพระสงฆ์สำหรับเก็บไว้เป็นเสบียงในระยษะฤดูฝนซึ่งจะเริ่มในตอนปลายของเดือน ๑๐ ด้วยเป็นฤดูกาลที่พระภิกษุบาทได้ไม่สะดวกการจัดเสบียงอาหารดังกล่าวนี้จะจัดเป็นสำรับที่ชาวใต้เรียกว่า **จัดหุมรับ** แล้วถวายโดยวิธีให้พระภิกษุจับสลากซึ่งเรียกว่า **สลากภัตต์** เมื่อพระภิกษุจับสลากได้แล้วก็ให้ศิษย์เก็บหุมรับไว้ เพื่อนำมาประเคนถวายเป็นมื่อๆ เพราะภิกษุจะสะสมอาหารไว้ไม่ได้

หุ้มรับประเภทต่าง ๆ ภายในวัด

๔. เพื่อเป็นการแสดงความสนุกสนานรื่นเริงประจำปีร่วมกัน เนื่องในโอกาสประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ บรรดาญาติมิตรที่อยู่ใกล้ไกลจะกลับมาสู่ภูมิลำเนาพร้อมหน้าพร้อมตากันและหลังจากที่ได้ทำบุญกันตามประเพณีแล้วต่างก็มีความภาคภูมิใจ สุขใจ จึงมักจะมีการจัดงานรื่นเริงเพื่อเฉลิมฉลองกันไปด้วยงานรื่นเริงสนุกสนานนี้อาจจัดขึ้นในลักษณะต่างๆ กัน และจัดเป็นงานเล็กใหญ่ต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น บางถิ่นเช่นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการจัดงานรื่นเริงควบคู่กับประเพณีทำบุญเดือนสิบเป็นงานใหญ่โตเรียกว่า **งานเดือนสิบ** ซึ่งยังคงจัดมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นงานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดงานหนึ่งของภาคใต้

วิถีปฏิบัติและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ

ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบจะเริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งถือว่าเป็นวันที่พญายมปล่อยตัวผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่เรียกว่า **เปรต** ให้ขึ้นมาจากรก และจะเรียกตัวกลับไปนรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ การปฏิบัติของผู้มีชีวิตอยู่ในประเพณีจึงมีอยู่ ๒ ครั้ง คือ ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ครั้งหนึ่ง กับในวันแรม ๑๓ ค่ำ, แรม ๑๔ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ อีกครั้งหนึ่ง

ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านโดยทั่วไปยังไม่ถือว่าเป็นวันสำคัญนักเมื่อเทียบกับวันแรม ๑๓ ค่ำ, แรม ๑๔ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ดังนั้นการประกอบพิธีในวันนี้จึงเป็นไปอย่างง่าย ๆ เพียงจัดภัตตาหารไปทำบุญที่วัดเป็นการต้อนรับญาติมิตรที่ขึ้นมาจากรกเท่านั้น ชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า **วันรับตายาย** และในบางท้องถิ่นบางแห่ง เช่น ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกวันนี้ว่า **วันห่มรับเล็ก** (ห่มรับ เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง **ส่ำรับ**) ในวันนี้บางคนก็ไม่ประกอบพิธีกรรมแต่อย่างใดด้วย จะยกไปประกอบพิธีในวันแรม ๑๓ ค่ำ

แรม ๑๔ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งถือว่าเป็น **วันหุ้รับใหญ่** ในวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๔ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ถือเป็นช่วงที่ต้องปฏิบัติที่สำคัญมาก มีขั้นตอนของการปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมโดยทั่วไป ดังนี้

๑. **การเตรียมการ** มีการจัดหาเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ให้ครบถ้วนเพื่อการจัดหุ้รับ แต่ละบ้านแต่ละเรือนย่อมมีผลิตผลและสิ่งของต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดหุ้รับไม่เหมือนกัน เมื่อขาดเหลือสิ่งใดก็ต้องรับซื้อหาในท้องตลาด บรรดาพ่อค้าแม่ค้าซึ่งรู้ความต้องการของชาวบ้านในโอกาสนี้ดี ก็จะนำสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งของที่จะใช้จัดหุ้รับไปวางขายกันมากเป็นพิเศษในวันก่อนจัดหุ้รับ ต่อมามีการทำกันเป็นประเพณีทุกปีในวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ชาวบ้านเรียกวັນนี้ว่า **วันจ่าย**

๒. **การจัดหุ้รับ** ส่วนใหญ่จะจัดกันในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ การจัดหุ้รับแต่เดิมนิยมใช้กระบุงทรงเตี้ย ๆ สานด้วยตอกไม้ไผ่ขนาดเล็กใหญ่ตามความต้องการของผู้จัด แต่มาระยะหลังนี้ใช้ภาชนะจัดตามสะดวก เช่น กระจาด ถาด กะละมัง ถัง กระเชอ เป็นต้น สำหรับของที่ใช้ในการจัดหุ้รับและลำดับการจัดของลงในหุ้รับนั้น **ดีแรก พรตทะเลน** ได้กล่าวไว้ใน **วิชาวารสาร**ของวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๙ ว่า ขึ้นแรกใส่ข้าวสารรองกระบุง แล้วใส่หอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ น้ำตาล และบรรดาเครื่องปรุงรสอาหารที่จำเป็นจนครบ ต่อไปก็ใส่จำพวกอาหารแห้ง เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม ผัก ผลไม้ สำหรับประกอบอาหารดาวหวานที่เก็บไว้ได้นาน ๆ เช่น มะพร้าว ฟัก มัน กล้วย (ที่ยังไม่สุก) อ้อย ข้าวโพด ข้าตาะไคร์ ขมิ้นและพืชผักอื่น ๆ บรรดาที่มีในเวลานั้น นอกจากนั้นก็ใส่ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำมันมะพร้าว น้ำมันก๊าด ไข่ ไม้ขีด หม้อ กระทะ ด้วย

ชาม เข็ม ด้าย เครื่องเขียนหมาก ไม้เท้า หมาก พลุ ปูน กานพลู การบูร พิมเสน สีเสียด ยาเส้น บุหรี่ ยาสามัญประจำบ้าน รูป เทียน แล้วก็ใส่สิ่งอันเป็นหัวใจสำคัญของหมຸຮັບ คือ ขน ๕ อย่าง ซึ่งมีความหมายต่อการอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับและถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญสารทเดือนสิบ คือ

ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนแพสำหรับญาติผู้ล่วงลับใช้ล่องข้ามห้วงมหรรณพ ตามคติทางพุทธศาสนา

ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรพรรณเครื่องนุ่งห่ม

ขนมกง (ขนมไข่ปลา) เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ

ขนมด้ง เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ยสำหรับใช้สอย

ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนสะบ้าสำหรับญาติผู้ตายจะได้ใช้เล่นสะบ้าในวันสงกรานต์

ผู้สูงอายุบางคนกล่าวว่าขนมที่เป็นหัวใจของการจัดหมຸຮັບมี ๖ อย่าง โดยเพิ่ม **ลาดอยมัน** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนฟูกหมอนเข้าไปด้วย ขนมต่างๆ เหล่านี้เป็นขนมที่สามารถเก็บไว้ได้นาน ไม่บูดเสียง่าย เหมาะที่จะเป็นเสบียงเลี้ยงส่งไปได้ตลอดฤดูฝน

นอกจากนั้นแล้ว สิ่งที่ใช้จัดหมຸຮັบยังมีเครื่องเล่นและของใช้ต่างๆ เครื่องเล่นเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นเมือง เช่น นำเอาไม้เถียะ ไม้หยี ไม้ระกำ กระจาดหรือใบลาน มาทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น นก ไก่ ปลา ช้าง ม้า ฯลฯ หรือทำเป็นรูปละครรำ รูปหนังตะลุง หรืออาวุธต่าง ๆ หรืออาจจะจัดเป็นกระถางต้นไม้ ดอกไม้ต่าง ๆ จำพวกของใช้ก็มีหลายอย่าง เช่น กระชอน กระຈ່າ ตะกร้า ฯลฯ ผู้สูงอายุหลายท่านเล่าว่า เครื่องเล่นต่าง ๆ ที่นำไปถวายพระ

ในวันสารทโดยวิธีติดหุ้มน้ำ จะต้องพิจารณาให้ถูกกับนิสัยชอบรรพชนที่อุทิศให้ เช่น บรรพชนชอบดูละคร ชอบกัดปลา ชอบเล่นไก่ชน ชอบชนวัว ชอบเล่นหมาเห่า ฯลฯ ก็จัดทำเป็นรูปตุ๊กตานั้น ๆ เชื่อว่าผู้จัดจะได้านิสงส์มากยิ่งขึ้น

สำหรับรูปแบบของหุ้มน้ำ แล้วแต่ที่ผู้จัดจะจัดเป็นแบบใดและประดับตกแต่งให้สวยงามอย่างไร การจัดหุ้มน้ำอาจจะจัดกันเฉพาะครอบครัว หรือจัดกันในหมู่ญาติพี่น้อง หรือรวมกันจัดเป็นกลุ่มเป็นพวกกระหวางเพื่อนฝูงก็ได้

นอกจากสิ่งดังกล่าวแล้ว ในหุ้มน้ำจะต้องมีน้ำด้วย โดยจัดหาน้ำสะอาดใส่ภาชนะ เช่น ขัน แก้ว ขวดไว้สำหรับเป็นน้ำดื่มของบรรพชนด้วย (สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญเช่นกันที่ขาดไม่ได้)

๓. **การยกหุ้มน้ำและการถวายภัตตาหาร** เมื่อจัดหุ้มน้ำเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการยกหุ้มน้ำไปวัด พร้อมทั้งถวายภัตตาหารแก่ภิกษุสงฆ์ด้วย แต่เดิมจะจ่ายกันในวันแรม ๑๓ ค่ำ รุ่งขึ้น ๑๔ ค่ำ จัดหุ้มน้ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ จึงยกหุ้มน้ำไปวัด ตั้งเปรตและบังสุกุลถึงบรรพชน แต่ในปัจจุบันวันปฏิบัติ อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างในแต่ละแห่ง คือ บางแห่งยังคงปฏิบัติตามเวลาเดิม แต่บางแห่งจะยกหุ้มน้ำไปวัดและตั้งเปรตในวันแรม ๑๔ ค่ำ วันแรม ๑๕ ค่ำ เป็นวันที่สวดอนุโมทนา และบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชน ทั้งนี้เพื่อตัดพิธีกรรมสำหรับทายกทายิกาออกเสียงบ้าง เพราะในวันแรม ๑๕ ค่ำ อันเป็นวันสิ้นเดือน พระสงฆ์ก็มีกิจของสงฆ์ซึ่งต้องปฏิบัติอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่แล้วยังคงถือเอาวันแรม ๑๕ ค่ำ เป็นวันยกหุ้มน้ำมากกว่าวันแรม ๑๔ ค่ำ

ในการยกหุ้มน้ำไปวัดจะมีการจัดภัตตาหาร ไปถวายพระด้วย จึงมักจะไปวัดกันในช่วงเช้ามืดก่อนพระฉันเพล ผู้ยกหุ้มน้ำไปวัดจะแต่งตัวอย่างสะอาด

ชาวบ้านทยอยกันนำขนมและหมักรับต่าง ๆ

เมื่อเสร็จพิธีต่าง ๆ ทางศาสนาแล้ว
ชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่
จะร่วมกัน "ชิงเปรต" ด้วยความสนุกสนาน

ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างตั้งใจร่วมกันชิงเปรต เชื่อกันว่าเปรตตนใด ลูกหลานไม่ร่วมชิงก็จะ
ต้องอดอยากไปตลอดปี

และสวยงาม เพราะถือว่าเป็นการทำบุญครั้งสำคัญ โดยเลือกวัดที่อยู่ใกล้บ้าน หรือวัดที่เคยเผาบรรพบุรุษ หรือวัดที่บรรพบุรุษเคยนิยมยกหุมรับไปวัด อาจต่างคนต่างไปหรือจัดเป็นขบวนแห่ก็ได้ ถ้าเป็นหุมรับใหญ่และมีการประกวด หุมรับกันด้วย จะมีขบวนแห่ใหญ่โตเอิกเกริกผู้ร่วมขบวนแห่ต่างตัวสวยงาม ตามลักษณะขบวน อาจมีการแต่งเป็นปรตหรืออื่นๆ ตามแต่ความคิดของผู้ร่วมขบวน

๔. **การฉลองหุมรับและบังสุกุล** กระทำในวันแรม ๑๕ ค่ำ ในวันนี้มีการทำบุญ เพื่อเป็นการฉลองหุมรับเรียกว่า **วันฉลองหุมรับ** นอกจากนี้ก็มีการทำบุญเลี้ยงพระและบังสุกุลเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติพี่น้องและผู้อื่นที่ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญในวันนี้ถือเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นวันส่งญาติพี่น้องและผู้อื่นที่ล่วงลับไปแล้ว กลับสู่เมืองนรก ชาวบ้านจึงเรียกวันนี้ว่า **วันส่งตายาย** ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัดในวันนี้ เพื่อบรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วจะไม่อดอยากหิวโหยเมื่อกลับสู่แรก ถ้าหากใครไม่ได้ไปทำบุญในวันส่งตายายนี้จะถูกมองว่าเป็นคนอกตัญญู

๕. **การตั้งเปรต** เมื่อยกหุมรับและถวายภัตตาหารพระภิกษุสงฆ์แล้ว จะมีการตั้งเปรต แต่เดิมกระทำโดยเอาอาหารอีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ ตรงทางเข้าวัดบ้าง ริมกำแพงวัดบ้างหรือตามโคนต้นไม้บ้าง เพื่อแผ่ส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ต่อมาในระยะหลัง มีการสร้างร้านขึ้นสูงพอสมควรเรียกว่า **หลาเปรต** (หลา เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง ศาลา ดังนั้น หลาเปรต จึงหมายถึง ศาลาที่ใช้สำหรับตั้งเปรต) แล้วนำอาหารที่จะตั้งเปรตไปไว้บนหลาเปรตนั้น อาหารเหล่านี้จัดชนิดที่บรรพชนชอบอย่างละนิดอย่างละหน่อย และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ **ขนม ๕ อย่าง** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญสารทเดือนสิบ เมื่อตั้งอาหารบนหลาเปรตแล้วก็จะนำสายสิญจน์ที่พระสงฆ์จับเพื่อสวดบังสุกุล มาผูกไว้กับหลาเปรต แผ่ส่วนกุศลไปยังผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จพิธีพระสงฆ์

ก็เก็บสายสัญญาณ ผู้คนทั้งเฒ่าแก่ หนุ่มสาวและเด็ก ๆ ก็จะกรูกันเข้ามาแย่งชิงอาหารที่ตั้งไว้นั้นเรียกว่า **ชิงเปรต** เนื่องจากมีความเชื่อว่า ของที่เหลือจากการเซ่นไหว้บรรพชน ถ้าใครได้กินก็จะได้กุศลแรงเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

ปัจจุบัน

ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมา อย่างเหนียวแน่นมาก ในสังคมภาคใต้ มีความมุ่งหมายและวิถีปฏิบัติหลักตรงตามประเพณีที่เคยทำกันมา จะต่างกันไปบ้างก็ในข้อปลีกย่อยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการให้ประเพณีนี้เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวภาคใต้

และเป็นการสนุกสนานรื่นเริงไปด้วย ดังเช่น บางแห่งกำหนดให้มี **วันจ่าย** เป็นที่แน่นอนในวันแรม ๑๓ ค่ำ ไม่เพียงแต่เป็นการจ่ายเพื่อเตรียมหาของมาจัดหุ้รับประทาน แต่เป็นวันจ่ายทั่ว ๆ ไป และเข้าใจกันว่า เป็นวันซื้อของให้ลูกให้หลานด้วยบางแห่งมีการจัดงานรื่นเริงควบคู่กับประเพณีเช่น **การจัดงานเดือนสิบ จ. นครศรีธรรมราช** ซึ่งจัดขึ้นใหญ่โตทุกปี และมีการจัดประกวดหุ้รับประทาน ทำให้มีการจัดหุ้รับประทานอย่างสวยงาม และจัดขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่ ในบางแห่งมีการเล่นสนุกในการชิงเปรตด้วย เหล่านี้เป็นต้น

ที่มา : **พริตตี้ พรหมแก้ว**

ที่มา : สารานุกรมวัฒนธรรมไทย : กรุงเทพฯ , มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

ที่ปรึกษา : รุ่งนภา ศิริภาณุรักษ์

รวบรวม : อัญมณี สัจจาสัย

อาร์ตเวิร์ค : นิติศักดิ์ อัครมะหะเวทน์ ตุลาคม 2549

พิมพ์ : ชาลินี กานันชัย

จัดทำโดย

กลุ่มงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

สำนักพัฒนาบุคลากร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร